

Българин

БРОЙ 5 | 2008 ЦЕНА 30 Kč

**Международни признания
за българската кинематография**

**150 години
от рождението на Херменегилд Шкорпил**

Свети Климент Охридски

**Юлия Кръстева –
носител на наградата „Визия 97“**

Diama s.r.o., výhradní dovozce špičkových bulharských vín a zelenin

Свободата, Санчо, е едно от най-ценните блага, с които небесата даряват хората

„С нея не могат да се сравнят нито съкровищата, които крие земята, нито тези, които таи морето. За свободата, както и за честта, може и трябва да се жертва животът и обратно, лишаването от свобода е най-голямото зло, което може да сполети човека“. Това са думи на Рицаря на печалния образ, излезли изпод перото на Мигел де Сервантес в началото на 17 век.

Всички ние знаем, че свободата на словото е една от най-важните граждански свободи. Това основно човешко право е защитено в приетата от ООН през 1948 г. Всеобща декларация за правата на човека. Според годишния доклад на неправителствената организация „Репортери без граница“ България е на 59 място сред 160 страни по свобода на печата и на последно място сред страните от ЕС. Според „Репортери без граница“ корупцията и политическото напрежение са сред основните опасности, които заплашват свободата на словото в родината ни. Пиша за свободата на словото, защото тя е в основите

на всички свободи. И защото лично върху мен в последно време бе упражнен неколкостепенно директен и индиректен психологически натиск от определени хора с българска националност, които възнамерявали да се обадят (където трябва) и да спрат „Българи“... Същите тези хора, които не са допринесли по никакъв начин за излизането му, се опитаха да го цензурират. „Българи“ бе окачествено от тях като антибългарско, антидържавно и подкопаващо българо-чешките отношения. Списание на чиито страници се появяват личности като Стефан Цанев, Антон Дончев и Валя Балканска и се публикуват статии за 120-годишнината от основаването на Софийския университет, за Освобождението и за Независимостта на България, за Ботев и за Левски, за Българския културен институт, за българското училище в Прага, списание, което подробно представя дейността на българските сдружения в Чехия, не може да бъде нито антибългарско, нито антидържавно. България е страната на розите,

но, за съжаление, не всичко там е розово и ние имаме право да информираме читателите си (понякога с голяма болка) какво става в родината ни. В настоящия брой ще се срещнете със световноизвестната лингвистка и писателка Юлия Кръстева, която се счита за европейска гражданка, от български произход, с френско поданство и с американско осиновяване. Тя спечели през октомври наградата „Визия 97“, която ѝ бе връчена лично от Вацлав Хавел през октомври. По повод награждаването на Юлия Кръстева от Фондацията „Визия 97“ на чешки бе публикувана книгата ѝ „Полифония“ в превод на Йозеф Фулка. Скъпи читатели, „Българи“ е отворено за всички вас и вие може да изразите мнението си относно вълнуващите ви проблеми. Благодаря на всички, които се обадиха, за да ни кажат, че се гордеят с това списание. А към останалите се обръщам с молба да ни напишат своето становище. Защото „Българи“ е и вашето списание.

Мария Захариева

Съдържание:

4 – 12 Българите в Чехия

Дни на българската култура | Международна научна конференция | На кафе с Баба Марта | Любомира Попова | Танцуваме в кръг

13 – 17 Култура

Международни признания за българската кинематография | XVI Международен фестивал „Любовта е лудост“

18 – 19 Фоторепортаж от България

На титулната страница – Юлия Кръстева и Вацлав Хавел.
Снимка – Алан Пайер, фотобанка Isifa Image Service.

20 – 23 Личности

Юлия Кръстева – първата жена, удостоена с наградата „Визия 97“

24 – 27 Интересно

Археологически сезон 2008

28 – 31 Интервю

Тасула Зисаки-Хили: „България е страната, която обичам“

32 – 33 Памет

Свети Климент Охридски

34 – 37 Годишници

150 години от рождението на Херменегилд Шкорпил

Дни на българската култура 2008

Изложба на българските художници в Прага

За втори пореден път сдружение „Възраждане“ организира изложба на българските художници, които живеят и работят в чешката столица. Изложбата, проведена в рамките на Дните на българската култура, предизвика подчертан интерес. Тя бе открита на 8 октомври в Дома на националните малцинства в чешката столица.

Луиза Станева

Борис Бранков

Бистра Бакалова

Залата на галерията трудно побра почитателите на изобразителното изкуство. Изложени бяха картини на художниците Стоян Генчев, Николай Златев, Бистра Бакалова, Борис Бранков, Луиза Станева и Елена Радичева. За артистичната атмосфера по време на откриването на изложбата допринесе младият цигулар Филип Зайков, носител на чешки и международни награди.

„Много съм щастлива, че се събрахме отново заедно. Приятно ми е да се срещам с колегите и това ме импулсира в бъдещата ми работа“, каза Елена Радичева. Тя е дипломиран музикант, но рисуването е втората ѝ професия. Елена Радичева представи свои пейзажи и портрети, които доскоро бяха изложени в галерия „Т. Г. Масарик“ в замък Хлубош. Нашият известен график Борис Бранков – дългогодишен преподавател в Художествената академия в София, наскоро се върна от Кьолн, където представи 50 свои литографии. Той с удоволствие разказва за уникалната техника на ръчната литография. Стоян Генчев живее в Прага от края на 70-те години. Завършва Художествената академия в чешката столица. Той е не само известен художник и реставратор, но и философ по

натура. През септември успешно приключи пътуващата му изложба в Ихлава и в Пелхржимов с поетичното название „Дворцови дами“. Една от успешните ни художнички от средното поколение – Бистра Бакалова, завършва Художествената академия в Киев. Нейните картини сега са в частните колекции на Германия, Холандия, САЩ, Швейцария. Изпълнените с цветни багри платна на Николай Златев допринесоха много за свежата българска атмосфера в галерията на Дома на националните малцинства. Меланхолично синьо настроение и женственост внесоха в общата експозиция картините на Луиза Станева-Саздова, която е не само талантлив художник, но и изключително надарен преподавател по рисуване в българската гимназия в Прага.

На откриването на изложбата присъстваха хора на изкуството, много българи, както и чехи – приятели на България. Целта на изложбата е да се популяризира творчеството на българските художници в Чехия и да се привлече вниманието на чешките художествени среди към уникалността на българското изобразително изкуство.

Румяна Кирилова

Николай Златев

Елена Радичева

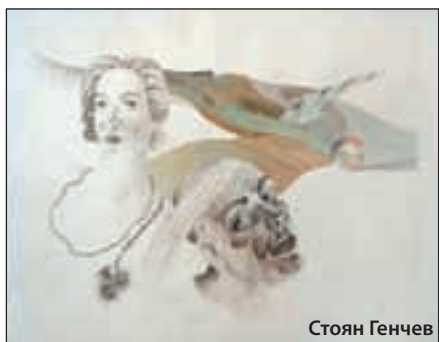
Николай Златев

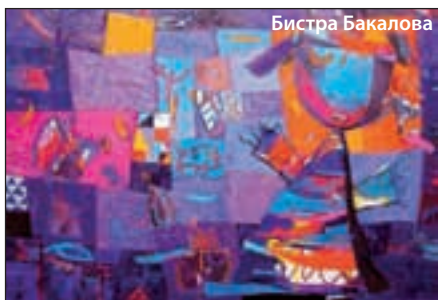
Стоян Генчев

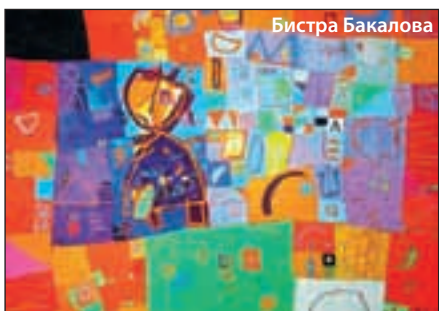
Борис Бранков

Стоян Генчев

Бистра Бакалова

Бистра Бакалова

Бистра Бакалова

Бистра Бакалова

Стоян Генчев

Борис Бранков

Международна научна конференция за ролята на чешката интелигенция в България след Освобождението

На 6 и 7 октомври в конферентна зала „Олимп“ на хотел „Олимпик“ в Прага се състоя международната научна конференция „Ролята на чешката интелигенция в обществения живот на следосвобожденска България“. Тя се финансира по Комуникационната стратегия на България за Европейския съюз. Главни организатори са посолството на Република България в Чехия и Българският културен институт в Прага със съдействието на Философския факултет и Института по славянски и източноевропейски изследвания към Карловия университет в Прага, Славянския институт при Академията на науките на Чешката република, Историческия факултет при Софийския университет „Свети Климент Охридски“ и Чешкият център в София.

В КОНФЕРЕНЦИЯТА УЧАСТВАХА ПОВЕЧЕ ОТ 20 УЧЕНИ ОТ БЪЛГАРИЯ И ЧЕХИЯ

Те изнесоха научни доклади по темата. Сред най-изявените имена на участниците в конференцията бяха професорите в Карловия университет Хана Гладкова и Ян Рихлик, видната българистка доктор Дана Хронкова, а от българска страна професорите Кина Вачкова от Шуменския университет, Панайот Карагьозов от Софийския университет, както и доцентките Искра Баева и Маргарита Младенова от същия университет, старши научните сътрудници Владимир Пенчев от Института по фолклор, Тодоличка

Готовска-Хенце от Института по история и Елисавета Вълчинова-Чендова от Института по изкуствознание – всичките към Българската академия на науките. Главните цели на конференцията бяха стимулиране академичните връзки на учените между двете страни и разширяване изследванията в тази област. Освен това да се отдаде дължимото уважение към делото на значимата група чешки интелектуалци и предприемачи, които след освобождението на България от петвековно турско робство през 1878 година се отправят в земите на „братята славяни“, за да подпомогнат пряко създаването на новата държавна администрация и зараж-

дащата се местна промишленост. Друга цел на конференцията бе да се запознае по-широка част от чешката общественост с благородната роля на техните прадеди, предимно хора на образованието, науката, изкуството и културата, които са оставили имената си сред най-заслужилите строители на съвременна България. Така ще се разшири диапазонът от чешки граждани, които знаят

Д-р Добромир Григоров, посланик Здравко Попов, Боян Панчев – директор на БКИ, доц. Ян Пеликан, д-р Хелена Улбрехтова

и оценяват по достойнство приноса на предците си в изграждането на нашата съвременна държавност. Ще се проследят корените на българо-чешките връзки, които придобиват нови измерения в рамките на ЕС и ще се представи България като страна, към която другите държави в Европа проявяват подчертан интерес. За съжаление не много хора от по-младото поколение у нас (а още по-малко в Чехия) знаят, че един от първите министри на просвещението на нова България е бил професорът историк Константин Иречек. Основатели на съвременната археологическа наука в България са братята Вацлав и Херменегилд Шкорпил, създатели на модерната пивоварна промишленост – братята Прошек, основател на Рисувалното училище (бъдещата Художествена академия) в София е Иван Мърквичка, а един от първите режисьори и драматурзи в новосформирания Народен театър в София е бил Йозеф Шама. За редица чешки музиканти, университетски и училищни преподаватели и много други специалисти България се превръща в тяхна втора родина. В заключителната дискуссия на конференцията всички участници се обединиха около мнението, че въпреки относително познатата тема

за ролята на чешката интелигенция у нас, учените са все още длъжници в издирването и разкриването както на нови полета на изява на познатите ни големи фигури от чешката културна „инвазия“, за които вече стана дума, така и в обществената дейност на някои почти забравени „строители на съвременна България“ като „математика със сърце на поет“ Владислав Шак, журналиста Емил Чермак-Козак, преводача и етнограф Антонин Ворачек и др. Разгледаната тема в интердисциплинарен аспект (в конференцията участваха историци, езиковеди, литератори, журналисти, математици, културолози, художествени критици и пр.) обогати познанията на участниците и ще допринесе за по-нататъшни научни разработки.

ПРЕЗ ДВАТА ДНИ КОНФЕРЕНЦИЯТА БЕ ВЪВ ФОКУСА НА ВНИМАНИЕТО НА ЧЕШКИТЕ И БЪЛГАРСКИТЕ МЕДИИ

Специални съобщения за нея публикува Чешката телеграфна агенция, БТА и агенция „Фокус“ у нас. Имаше директни включвания по чешкото национално и българското национално радио. Двукратно изтече обширна информация по 24-часо-

вата информационна програма на чешката телевизия ЧТ24 с участието на участници в конференцията. Предстоят телевизионни излъчвания на репортажи от конференцията в месечните рубрики за култура и за малцинствата. Във връзка с конференцията бяха публикувани материали в един от най-тиражните местни вестници „Лидове новини“. Събитието бе отразено и на електронните сайтове на Министерствата на културата и на външните работи. При закриване на конференцията в галерията на БКИ в Прага бяха открити две документални изложби – за делото на основателите на съвременната ни археология братята Шкорпил (директно свързана с темата на конференцията) и на стари карти „Европа за България“. Предстои издаването на сборник с материалите от конференцията с участието на академичните среди на България и Чехия и на представители на българското малцинство. Той ще бъде предоставен на български и чешки библиотеки и институции, заинтересовани от развитието и разширяването на българо-чешките връзки в светлината на новите отношения на страните-участнички в Европейския съюз.

Текст и снимки: Асен Милчев

На кафе с Баба Марта

Очарователната Детелина Йорданова – съпруга на военното аташе полковник Росен Йорданов и служителка в българското посолство в Прага разполага с интересни идеи и с потенциала да ги реализира успешно. Благодарение на своята творческа натура по време на тригодишното си пребиваване в чешката столица тя разви богата културна дейност с женската група към Асоциацията на военните аташета и в Неделното училище към сдружение „Възраждане“, като допринесе много за повишаване положителния имидж на България в Чехия. Благодарение на нея българските деца тук се докоснаха до богатството на родния ни фолклор и до магията на изкуството.

Често се случва така, че се налага да се сбoguваме с хората, които са ни най-симпатични и близки. На Детелина и на нейния съпруг полковник Росен Йорданов казваме „довижда-не“ и до нови срещи в Прага, защото тук действително се нуждаем от такива всеотдайни българи като тях!

НЕДЕЛНОТО УЧИЛИЩЕ Е СРЕДИЩЕ НА БЪЛГАРСКИЯ ДУХ В ЧЕШКАТА СТОЛИЦА

„За мен Неделното училище към сдружение „Възраждане“ е една прекрасна инициатива, защото в него българските деца и техните

родители имат възможност да се срещат, да общуват помежду си и да празнуват заедно българските народни и национални празници. То е средище на българския дух в чешката столица. Ние вече поставихме началото и на една предучилищна формация с много

музика, песни, танци и театрална дейност. Моята идея беше да се направи вокално-танцов състав и да се търси изявата на децата, както в самото училище, така и извън него, защото те могат прекрасно да представят българската култура и традиции“.

ЖЕНСКАТА ГРУПА КЪМ АСОЦИАЦИЯТА НА ВОЕННИТЕ АТАШЕТА

Тук в Прага към Асоциацията на военните аташета има създадена Ladies group, в която участват съпругите на всички военни аташета. Всяка от тях организира среща „на кафе или чай“, където винаги може да се научи нещо повече за страната на домакинята, за културата, нравите и обичаите. Националните традиции са водещи и по отношение на поднесената храна, акомпанимента към кафето или чая. Приятелските настроения в групата стимулират всеки да се чувства като част от едно голямо семейство.

„Аз организирах няколко акции като член на Ladies group – „На кафе с Баба Марта“ и „На кафе с лазарките“. На тях представих не само българските обичаи, но и националната ни кухня. Всички опитаха нашите питки, баница, тутманик, салати, крем карамел и др. Баба Марта ги закичи с мартеници, а лазарките им изпяха лазарски песни и ги дариха с цветя. Жените на аташетата бяха особено впечатлени от символа на мартеницата и пожелаха да вземат мартенички и за членовете на семействата си. Друго, което им направи много силно впечатление, бяха националните ни носии – както по отношение на съчетанието на цветовете, така и на самата изработка. Бях много приятно изненадана, когато жената на италианското военно аташе попита: „Къде са момичетата, които танцуваха, за да изиграем с тях едно хоро?“ И накрая по стар български обичай всички се хванахме на хорото“.

Мария Захариева

ПОГАЧА „ДЕТЕЛИНА“

Продукти: 3 яйца, 1 кубче мая, 1 чаена чаша кисело мляко, 2 чаени чаши прясно мляко, 90–100 грама масло, 1 равна супена лъжица сол, 1 чаена лъжица сода за хляб, 1200 грама брашно

Начин на приготвяне:

1. Маята се разтваря в топло, но не горещо мляко с 1 чаена лъжица захар и брашно до получаване на гъста като боза смес. Остава се да удвои обема си.
2. В кладенче от брашно се слагат леко разбитите яйца, (с изключение на 1 желтък, който служи за намазване), киселото мляко със содата и се прибавя сместа с маята. Замесва се не много твърдо тесто и се оставя да почине около 1 час.
3. Част от тестото се отделя за малка топка, която се слага в центъра на тавата. Останалото тесто се разделя на 2 части, които се разточват на кори с дебелина 0.5 см. Намазват се с разтопено масло и се слагат една върху друга. Нарязват се на по-тесни триъгълници и всеки един от тях се навива на руло като кифличка, като се започне от периферията към центъра и се подреждат радиално в тавата.
4. Тестото се оставя да втаса докато удвои обема си, намазва се с яйце и малко масло и се пече на 180 – 200 градуса около 30 – 40 мин. Може да се сложи различен пълнеж.

Успех и да ви е сладко!

Любомира Попова-Алабозова:

Щастлива съм, че работата ми е свързана с музика

Любомира Попова-Алабозова е една от многото талантиливи български оперни певици, които напускат България заради тежката икономическа ситуация в страната и невъзможността да се реализират в родината си. Започвайки от хора на Силезийския театър в Опава, тя постепенно получава солови партии в Опава, в Усти на Лабее и в Прага. На сцената на Държавната опера в чешката столица Любомира Попова претворява ролята на Княгинята в „Русалка“, а японската публика имаше възможност да я види в ролята на Великата жрица в операта „Аида“ на Джузупе Верди по време на турнето на Държавната опера в Страната на изгряващото слънце.

В ролята на Княгинята от „Русалка“ на Дворжак

ПЪТЯТ КЪМ ОПЕРНОТО ИЗКУСТВО

„Годината, през която завърших висшето си образование, съвпадна с нашата „нежна революция“ и за много от младите специалисти беше трудно да си намерят работа. По това време в Пловдив дойде шефът на операта в Опава г-н Бохуньовски, който проведе конкурс за млади певци и изпълнители и ангажира около 30 българи. Тогава нямах представа за нивото на оперното изкуство в провинциалните чешки градове и не се осмелих да се явя за солистка. Започнах в хора на операта, ката пеех и солови роли. Може би избрах по-трудния вариант, но бях щастлива, че работата ми е свързана с музика. Няколко години по-късно се явих на конкурс в Прага и започнах работа в Държавната опера, защото считам, че столицата дава по-големи възможности за реализация“.

ВСЕКИ ТРЯБВА ДА ОСТАНЕ ВЕРЕН НА СЕБЕ СИ

„Дойдох в Чехия с усещането за сигурност по отношение на професионалната си подготовка в България. И с пълното съзнание, че освен талант, е нужен и късмет. Като неправим оптимист предпочитам да следвам естествения ход на израстването в професията. Това определено забави реалните ми успехи, но въпреки това вярвам, че всеки има свой път

В ролята на Княгинята от „Русалка“ на Дворжак

и трябва да остане верен на себе си. Уважавам професионализма и се възхищавам от всеки талантлив изпълнител, но най-много се радвам на успехите на българските певци. Изпитвам гордост, когато приятели от различни краища на света ми казват: „Много са ви добри певците“ или „българските гласове са прекрасни“. Дано днешният дигитален свят не погълне отношението на децата към изкуството, дано се окаже плюс за разпространението му. Възприемам живота такъв, какъвто е – с големите и малки радости, и с неудачи,

които ни носи. Доволна съм, че професията ми е свързана с музика. Стремя се да живея човешки и в този смисъл се чувствам реализирана. Радвам се на шанса да получавам солови роли в Държавната опера в пражката столица – възприемам ги като предизвикателство към самата себе си. Харесва ми бягството от рутината и това, че постоянно ме провокират да поддържам формата си. Завръщането в България за мене поне на този етап е нереално, защото тук имам дом, семейство, работа и приятели, която обичам“.

Овации за Държавната опера – Прага в Залцбург

За големия успех на операта „Турандот“ в града на Моцарт допринесоха и българките Йорданка Дерилова и Христина Василева

Държавната опера на Прага се представи в Голямата фестивална зала на Залцбург на 10 и 11 октомври с два спектакъла на операта „Турандот“. Участието ѝ бе в рамките на традиционния фестивал Salzburger Kulturtag.

Постановката на операта на Джакомо Пучини, която е на режисьора Вацлав Вежник и на сценографа Ладислав Виходил, се играе без прекъсване в Прага от 1995 г. Диригент на двата спектакъла в Залцбург беше италианецът Енрико Довико. Голям

успех пожънаха изпълнителките на главните роли Йорданка Дерилова – принцеса Турандот и Христина Василева – Лиу. Партнираше им Марио Цанг – Калаф. Участваха още хорът и оркестърът на Държавната опера, детският хор Pueri gaudentes, както и солистите Магда Малкова, Итка Бургетова, Олег Коротков и др. Залата на Голямата фестивална зала, която разполага с 2179 места, беше препълнена. Публиката изпрати изпълнителите с нестихващи аплодисменти.

Йорданка Дерилова

Танцуваме в кръг

Голям успех – така може да се опише с две думи празникът на българските хора в Прага наречен „Танцуваме в кръг“.

Датата – 24 октомври, мястото – „Барачническа рихта“. Участниците – 150 ентузиазирани танцьора. Организатор – гражданското сдружение на българите в Чехия „Заедно“, познато на пражката публика с културните си вечери, често напомнящи пъстър Вавилон от хора, говорещи различни езици и произхождащи от различни култури, които се веселят ЗАЕДНО. В началото на вечерта имаше лекция по български фолклор и запознаване с различните фолклорни области – своеобразен открит урок по танци, включващ шест известни хора... Публиката се зае прилежно да изучава разнообразните стъпки на нашите народни танци. А какво се случи по-нататък? Хорà, хорà, хорà. Танци, танци, танци. А през кратките почивки – студена чешка бира, хубави вина и вкусни български гозби, приготвени специално за вечерта. Сладки приказки със стари приятели. Усмивки. Нови запознанства. За доброто настроение се грижеше Видинския духов оркестър и сформираният от местни българи „БГ бенд“. На Тони Добрева и хор „Лира“, както и на танцов състав „Българи“ към сдружение „Заедно“ с ръководител Тошко Ралев дължим заслугата, че „запознанството“ с българския фолклор се случи и тук, в Прага. Изглежда, че

не само се „запознахме“, но някои се сприятелиха, а други се влюбиха във фолклора за цял живот.

ИЗ УВОДНОТО СЛОВО ПРИ ОТКРИВАНЕТО НА ВЕЧЕРТА:

„Хоро“ на български означава „кръг“ или върволица от хора, впели ръце и танцуващи в ритъма на песента и музиката. За българина хорото е танц, който го съпровожда през вековете и в празниците му, и в ежедневието. Българската обредност е немислима без дълбочината на посланието, която танцът хоро е побрал в себе си. Хората в България и до днес играят хоро, както в най-радостните, така и в най-отрудените, та дори и в най-мъчните си дни. Хорото символизира единението между хората и всъщност представлява една пъстра шевица, съшита виртуозно от магични

ритми, хороводни стъпки и човешки съдби.

Всички ние сме част от света, в който днес става все по-актуален въпросът за отчуждението между хората, за технологиите, които ни свързват, но и все по-често застават помежду ни. Затова сдружение „Заедно“ реши да ви предложи едно от своите решения. Тъй като се позоваваме на добре известната истина, че изкуството е универсален начин за споделяне на нашия опит и на нашите чувства, ви приканваме да си подадем ръце и да потанцуваме заедно хоро. Надяваме се, че чрез този танц ще успеем да ви предадем своята надежда за човешчина и доброта, извираща от върховете на Рила и Пирин, многоцветна като пролетните поля, лятното море и есенните планини на България.

Замисълът на днешната вечер, както и цялата ѝ пъстрота, музика и обич посвещаваме на незабравимата ни Бойка Добрева. Бойка е една от основателките на сдружение „Заедно“ и всички ние не преставаме да мислим за нея като за наш светъл приятел и лъчезарен човек. След няколко дни, на 29 октомври тази година, тя щеше да навърши само 33 години. Бойка от сърце и душа пееше и играеше дори най-сложните за изпълнение български народни песни и танци. Онези от присъстващите, които я познаваха, със сигурност пазят спомена за детското вдъхновение, с което тя повеждаше хорото и за вълнението в гласа ѝ, когато ни учеше да пеем. Сигурни сме, че тези мигове я зареждаха с радост и се надяваме и в този миг тя да е с нас. **Сдружение „Заедно“**

снимки: архив на „Заедно“

Международни признания за българската кинематография

„Сребърен Св. Георги“ за филма „Дзифт“ на Явор Гърдев

Филмът „Дзифт“ на Явор Гърдев, иранският филм „От просто по-просто“, италианската актриса Маргерита Буи и американецът Ричард Дженкинс са тазгодишните победители на 30-ия Московски международен кинофестивал. Кинофорумът в Москва е един от най-престижните, според класацията на Международната федерация на асоциациите на филмови продуценти. В основната конкурсна програма участваха общо 16 филма.

Явор Гърдев получи наградата „Сребърен Св. Георги“ за най-добра режисура за филма си „Дзифт“. Награди на фестивала са печелили в миналото българските филми „Барьерата“ на Христо Христов, „Селянинът с колелото“ и „Равновесие“ на Людмил Кирков, „Йо-хо-хо“ на Зако Хеския. Преди две години Весела Казакова получи приза за най-добра женска роля в „Откраднати очи“ на Радослав Спасов.

Филмът „Дзифт“ е кинодебютът на Явор Гърдев. Гърдев е известен като един от най-добрите български театрални режисьори. Филмът е създаден по

романа на Владислав Тодоров. Според журито Гърдев е успял да съчетае в своята творба елементи на екшъна и язвителната сатира, свързана със спомените на героя за неговото минало при тоталитарния режим в България през 60-те години. Филмът на 36-годишния режисьор получи и признанието на международното жури на Федерацията на киноklubовете, което отличи продукцията, „за свобода на изразяването и талантливо въплъщение на авторската идея“. Това е постмодернистична лента, която, както отбелязаха критиците в руската столица, е снимана в стил Куентин Тарантино. „Дзифт“ бе включен и в програмите на фестивалите в Карлови Вари и Гьотеборг.

Сюжет: В основата на сюжета стои едноименният роман на Владислав Тодоров, който чрез уникална смесица от екшън и черен хумор успява да прероди абсурдите на българската социална действителност. Действието се развива в тоталитарна България

през 60-те години на миналия век. Главният герой на „Дзифт“ с прякор Молеца (Захари Бахаров) излиза от Софийския затвор, където е попаднал преди 9 септември 1944 г., и започва да търси своята любима Ада (Таня Илиева). „С излизането му на свобода, още с прекрочването на прага на затвора започват катастрофални перипетии и бясна надпревара с времето. В търсене на истината за миналото си той се сблъсква с паноптикум от гротескни типове, населяващи асфалтовата джунгла на града. Трескавият бяг на Молеца очертава картата на една ретро София – крайни квартали, централната банята, Каналът, поликлиниката, черквата, кръчмата, Мавзолеят, нощният бар, гробището. Тази фатално задъхана нощ е наситена с резки обрати и перипетии, халюциниране, биографични скокове в предкомунистическото минало, сантиментални срещи с някогашната любима, предателства, мирогледни сривове и разобличения. Краят идва с настъпването на новия ден във фургона на гробарите, където тайните излизат наяве“, такъв е сюжетът на филма според Явор Гърдев.

„Това е криминален филм. Думата дзифт е влязла в българския език от арабски през турски и означава черна смола. Всъщност това е нещо като пречистен асфалт, който през 60-те и 70-те години се е използвал от кварталните тарикати вместо дъвка“, разказва режисьорът.

Режисьор: Явор Гърдев е роден на 23 февруари 1972 г. Завършва Националната гимназия за древни езици и култури и продължава образованието си в класа на Иван Добчев и Маргарита Младенова по театрална режисура в НАТФИЗ, а по-късно защитава магистратура по философия в Софийския Университет. Като режисьор дебютира в Сливенския театър със спектакъла „Частите на нощта“ по Георги Тенев, който печели награди на фестивалите във Варна и Благоевград. Сред първите му нашумели представления са „Слугините“ по Жан Жьоне, „Таня, Таня“ в Малък градски театър зад канала, „Сънят на Одисей“ и „Квартет“ в Театралната работилница „Сфумато“. Сред успешните му постановки са „Бастард“, „Марат-Сад“ и „Пухеният“ във Варненския театър, „Живот x 3“ и „Пиесата за бебето“ и „Старицата от Калкута“ в Театър 199, „Крал Лир“ в Народния театър „Иван Вазов“. Последната му работа в театъра е „Волентинов ден“ на Иван Вирипаев в Малък градски театър зад канала.

43 международен кинофестивал в Карлови Вари

Кинофестивалът в Карлови Вари се провежда от 1946 г. Тази година беше неговото 43-то издание. Той е един от най-старите в Европа и е връстник на фестивала в Кан. През 1960 г. чешкият форум получава най-престижната в бранша международна категория „А“. Тази година там са били показани над 220 от най-актуалните игрални и документални филми. Състояли са се 52 световни, регионални и европейски премиери.

Международното жури с председател Иван Пасер връчи голямата награда „Кристален глобус“ на датския филм „Ужасно щастливи“ на режисьора Хенрик Рубен Генц. Със специалната наградата на журито бе удостоен филмът „Фотографът“ на индонезиеца Нан Тривени Ачнас. „Пленник“ на Алексей Учител взе наградата за режисура в международния конкурс. Заснет по разказа на писателя Владимир Маканин „Кавказки пленник“, филмът е копродукция на Русия и България. Продуцент от българска страна е Димитър Гочев. За актьорския си талант бяха отличени двама чешки актьори – Иржи Мадел и Марта Исова.

Главната награда в програмата „На Изток от Запад“ получи филма „Тулпан“ на Сергей Дворцевой с главен продуцент Карл Баумгартнер. Въпреки огромния интерес, „Светът е голям и спасение дебне отвсякъде“ на Стефан Командарев не успя да спечели наградата на публиката.

„ШИВАЧКИ“ НА ЛЮДМИЛ ТОДОРОВ ПОЛУЧИ СПЕЦИАЛНО ОТЛИЧИЕ ОТ ЖУРИТО В ПРОГРАМАТА „НА ИЗТОК ОТ ЗАПАД“.

Това е втора международна награда за филма след тази на ФИПРЕССИ на София Филм Фест. „Шивачки“ получи в началото на годината и наградите на Националния филмов център

в пет категории – за най-добър филм, за сценарий и за режисура, за най-добра женска роля и за операторска работа.

Режисьор и сценарист: Людмил Тодоров е роден на 12 януари 1955 г. в Горна Оряховица. През 1982 г. завършва кино- и телевизионна режисура в НАТФИЗ в класа на Георги Дюлгерев и Младен Киселов. Бил е член на управителния съвет на БНТ, член на СБФД. Филмът му „Любовното лято на един лъохман“ (1990) е носител на голямата награда на фестивала в Торино и на специалната награда на журито в Монтевидео. „Приятелите на Емилия“ (1997) пък получава наградата на ФИПРЕССИ в Солун. През 2002 г. „Емигранти“ си тръгва с наградата на

публиката на международния София Филм Фест. Негови са още „Шивачки“ и др. Освен режисьор, Людмил Тодоров е сценарист и писател. Автор е на сборника с разкази „Да убиеш Мечо Пух“ и романите „Хроника на една любов“ и „Хроника на едно пропадане“.

Сюжет: Главните героини са три съвсем млади момичета от провинцията, дошли в София, гонени от безработицата. Те се борят да оцелеят в една враждебна среда. Едната от тях – Катя (Виолета Марковска) не издържа и става любовница на сводник (Юлиан Вергов). Втората – Дора (Александра Сърчаджиева), се забърква в любовен триъгълник и прави опит за самоубийство. Третото момиче – Елена, има по-романтични любовни преживявания – с музиканта Захари (Филип Аврамов), съквартирант на момичетата. Елена се опитва да промени живота на двете си приятелки, като ги накара да подредят объркания си живот. Накрая те се измъкват от омагьосания кръг и Дора и Елена наистина започват работата като шивачки в цеха на един грък, а Катя се оказва негова съпруга.

„СВЕТЪТ Е ГОЛЯМ И СПАСЕНИЕ ДЕБНЕ ОТВСЯКЪДЕ“

Филмът е един от най-амбициозните български филми през последните 20 години, копродукция на 4 държави – България, Германия, Словения и Унгария, подкрепена от Евроимаж, 5 национални и регионални фонда, Националния филмов център, Българската национална телевизия, както и от програмата МЕДИА и Югоизточната европейска филмова мрежа. Негов продуцент е и легендарният Карл Баумгартнер. Сценарият е по романа на Илия Троянов. „Светът е голям и спасение дебне отвсякъде“ е почти

автобиографичен разказ за живота на Троянов, напуснал със семейството си комунистическа България, и минал през ужасите на бежанските лагери. Филмът разказва за пътя към дома, за важността на корените и любовта към родината. „Без съмнение, завръщането към дома е една голяма тема за малка страна като България“, казва Илия Троянов. „Твърде много хора са напуснали страната – голяма част от българският елит след 44-та година е унищожена, друга част е избягала, допълнително много хора заминаха след 89-а година.“

На фестивала в Карлови Вари той отстъпи в последния момент в надпреварата за наградата на публиката, но само два месеца по-късно на Международния кинофестивал в Цюрих „Светът е голям“ получи Наградата на публиката. Това е втората награда на публиката за филма след София през март. „Спасението е винаги в това човек да знае откъде идва и оттам вече да реши накъде отива, казва и режисьорът Стефан Командарев. Един човек може да живее пълноценно, да се чувства щастлив и осмислен, когато знае кой е коренът му, знае откъде е тръгнал, наясно е с рода си, с родовата си традиция и тогава може да търси щастието по целия свят, навсякъде.“

Режисьор: Стефан Командарев е роден в София през 1966 г. Завършил е медицина, след това кино и тв режисура в НБУ. Сред филмите, които досега е работил, е и музикалният „Please Shut up Band“ за Арабел фон Караян и „Зона С“. В конкурсната програма на фестивала „Златната роза“ Стефан Командарев участва с „Пансион за кучета“, по сценарий на Юрий Дачев. Филмът е създаден по едноименната пиеса, играна с успех в МГТ „Зад

СНИМКИ: АРХИВ

канала“. Документалните му филми „Хляб над оградата“ получава Награда за най-добър източноевропейски филм на Международния фестивал

за документално кино в Лайпциг 2002; Голямата награда за най-добър документален филм и Специалното отличие на ФИПРЕССИ на фестивала „GoEast“ във Висбаден, Германия, 2003). Вторият му документален филм „Азбука на надеждата“ печели Голямата награда за документален филм на фестивала „GoEast“ във Висбаден, Германия, 2004 и „Златен ритон“ за най-добър български документален филм.

В роляте: Людмила Чешмеджиева, Анна Пападопулу, Христо Мутафчиев, Карло Любек, Мики Манойлович, Николай Урумов. В ролята на Алекс, момчето, което отново намира себе си, е немският актьор от хърватски произход Карло Любек. Партнера му световноизвестният сръбски актьор Мики Манойлович – в ролята на харизматичния майстор на таблата Бай Дан, дядо на Алекс, който успява да го върне към живота и корените му. Яхнали старомоден тандем, двамата пропътуват половина Европа, за да се озоват отново у дома – а по пътя оставят всичките си съмнения, мъки и неразбирателства.

Сюжет: През 1976 година в малък град на социалистическа България се ражда Алекс, който скоро напуска родното място. Светът е голям и широк и все някъде в него Алекс трябва да намери своето спасение. То дебне отвсякъде, затаено и смълчано – в родината, в бежански лагери, в близки и далечни континенти. А може би се крие в началото, в корена, в рода. Трийсет години по-късно, загубил родителите си в катастрофа, Алекс не разпознава дядо си, защото вследствие на катастрофата е получил амнезия. Бай Дан измъква Алекс от болницата и тръгват на път. По време на това пътуване обратно към България – но и обратно към миналото – паметта на Алекс бавно се завръща, а с нея и желанието му за живот.

Отзиви: „Командарев и заснел топъл, човешки филм, който би докоснал дори най-студеното зрителско сърце. Сниман е именно с такава цел и я постига. В салона често се чува подсмърчане, а след прожекцията – коментари от типа: „Върнахте ми вярата в българското кино!“ Има

и други, на обратния полюс.“ (Виолета Цветкова, „Паралели“)

„Оптимизмът отново се върна в българското кино. „Светът е голям и спасение дебне отвсякъде“ сякаш не е просто филм, а знак, че оттук нататък нещата ще вървят все по-добре. Амбициозният проект на Стефан Командарев – по романа на Илия Троянов – е като глътка свежест сред безвремието на нашето кино от годините на прехода.“ (Димитър Николов, „Новинар“)

Награди и номинации:

- МФФ СОФИЯ – СОФИЯ ФИЛМ ФЕСТИВАЛ – Награда на публиката
 - Награда KODAK за български игрален филм
 - ГОДИШНИ ФИЛМОВИ НАГРАДИ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ – Номинация за награда LUX на Европейския парламент
 - МФФ МОСКВА, Русия – Световна премиера – Програма Гала прожекции
 - МФФ КАРЛОВИ ВАРИ, Чехия – Класиран от публиката сред първите пет най-добри филма на фестивала
 - МФФ ПАЛИЧ, Сърбия – Второ място в класацията на публиката за най-добър филм на фестивала
 - МФФ МОНРЕАЛ, Канада – Премиера за Северна Америка
 - ГОДИШНИ НАГРАДИ НА ЕВРОПЕЙСКАТА ФИЛМОВА АКАДЕМИЯ
- Филмът е изпратен на членовете на ЕФА с право за номинации в различните категории за Европейските филмови награди, 5 декември, Копенхаген

По материали от българските медии- Румяна Кирилова

XVI Международен филмов фестивал „Любовта е лудост“ – Варна 2008

„Толкова просто“

Една интересна двойка привличаше вниманието по време на фестивала „Любовта е лудост“: мъж, придружаван от девойка с източен чар, забрадена с екзотична кърпа. Това бяха иранският режисьор Реза Миркарими с 16 – годишната си дъщеря Сара. Режисьорът е известен у нас с филма си „Толкова близо, толкова далече“, получил пет награди. Най-новият му филм „Толкова просто“ /2008/ е спечелил награда – „Златен Георги“ от Московския кинофестивал. И си тръгна от Варна с друга – за най-добра актриса – на Енгаме Газиани за ролята ѝ на Тахире – една обикновена иранска жена. За да продължава да обикаля по света и да топли сърцата на зрителите, зажаждали за истинско, човешко кино. На пръв поглед във филма нищо особено не се случва – описан е един ден на Тахире – всеотдайна домакиня, добра съседка и човек с богата душевност. Благодното и изискано излъчване на неизвестната доскоро Енгаме Газиани напомня много на изпълнението на Мерил Стрийп в „Мостовите на Медисън“. Една интелигентна жена, която усеща, че сякаш е невидима за всички, особено за собственото си семейство...

Г-н Миркарими, поздравления за прекрасния филм! Бихте ли представили творчеството си за нашите читатели?

Роден съм през 1966 г. Завършил съм графика в Техеранския университет. В началото направих няколко късометражни филма, след това – няколко серийни за телевизията – повече за децата и тийнейджърите. Игралните ми филми са пет. Първият – „Детето и войникът“ ми донесе много награди от различни фестивали, включително и втора награда на фестивала в Нант – Франция. Вторият – „Под светлината на луната“ беше критичен към ислямските духовници, които влизат в правителството, но не работят както трябва. В Иран много хора бяха против филма. След ислямската революция бавно – бавно отиваме към демокрация. Филмът взе наградата на кинокритиците в Кан и първа награда на фестивала в Токио. Третият филм се нарича „Тук има светлина“, следващият – „Толкова близо, толкова далече“. Последният ми филм „Толкова просто“ получи Голямата награда на Московския кинофестивал.

В Москва филмът е получил признание. Очаквате ли и тук награди?

Аз вече получих наградата си тук от впечатленията на зрителите и добри-

те думи, казани за филма. Днес на пресконференцията чух много хубави мнения за моя филм. И си мисля, че това е достатъчно.

Тахире типичната иранска жена ли е?

Почти, 90 процента от жените домакини в Иран живеят така. Моят филм няма външна драматургия, той е свързан с източната философия и традициите на Изтока. Ние делим хората на две групи – едните чакат в живота им да стане чудо, а другите от най-прости неща вземат решение да променят живота си. Не е нужно да си велик човек, за да откриеш тези прости неща, достатъчно е само да не си загубил чувствителността си. Този филм излезе на екран преди два месеца и вече е гледан от над 200 хиляди зрители. Много кинофестивали има в Иран, като един от тях е за дебютанти. До преди няколко години иранското кино повтаряше едни и същи теми и проблеми, но сега млади хора намират нов път в изкуството.

Има ли конкретна причина да погледнете през очите на жена, за да откриете простите неща?

Това ми е петият филм. И в предишните имаше герои със силни характери.

Критиците все ми правеха забележка, че разказвам само за мъжете. Затова направих този филм. Моята съпруга е домакиня, така че лично съм го преживял. Тя обича този филм. Мисля, че мъжете правят по-добри филми за жени и обратно. Критиците много обсъждаха филма. Предварително бях дал сценария на единадесет именити ирански режисьори и те всички ме посъветваха: „Не прави този филм! Ти си цар на филмите, които нямат история, но в този тя въобще липсва.“ А като им показах филма, всички го харесаха...

Как съчетахте светското начало с ислямската култура? Какво ви ръководеше – емоцията, разумът или интуицията?

Техеран /14 млн. жители/ е град с голяма миграция от различни области на страната, културата е смесена. Във филма се чуват диалекти от цял Иран. Хората идват и живеят в един огромен град, но в себе си са тъжни и самотни. Старах се да не удрям евтините чувства, а да навляза по-дълбоко в сърцата. Когато започнах да пиша сценария, реших героинята да не показва чувствата си и затова трябваше да използвам вътрешна драматургия и с минимални средства да постигна максимален ефект.

Как избрахте актрисата Енгаме Газиани?

Предпочитам да избирам неизвестни актьори или такива, които не са се снимали в киното. На кастинга се явиха 700 души, два месеца търсих тази актриса – тя отговаря на всички мои критерии. Работила е в театъра и има няколко роли в киното. Отначало се притеснявах да ѝ дам тази роля. Само веднъж ѝ прочетох сценария и ѝ казах: „Трябва да живееш в тази роля.“ По време на снимките я питах за всичко – дрехи, посуда, обзавеж-

жени в Иран имат тетрадки – за дневник и за поезия. Когато не могат да изразят чувствата си, пишат стихотворения. Във всеки градски квартал има курсове за поезия и други изкуства само за жени. Накрая на курса те издават своите стихотворения в книга. С това те казват: „Аз не съм обикновен човек, не съм само домакиня, защото пиша и стихове“. Затова е важно името на Тахире да е написано в книгата. Истината е, че в големите градове никой не ви вижда...

основният проблем е, че хората не си говорят. В това семейство проблемът не е финансов, а се отнася до чувствата на хората.

Как би изглеждал вариант, ако героят беше мъж?

Питали са ме дали самотата е само за жените – не, и мъжете могат да бъдат самотни... Има филми в Иран с феминистки идеи. Но аз исках мъжът да не е с лош характер и показвах, че и той има проблеми извън дома. Животът в огромни градове

дане на дома... Момчето и момичето, които бяха нейните екранни деца, живяха заедно с нея в един апартамент, за да се опознаят.

От кого са стихотворенията на героинята?

Аз ги написах... Поезията е част от иранската култура. Почти всички

Липсваше музика във филма...

Исках да премахна режисьора във филма. Зрителите да гледат без филтър един живот. Махнах музиката, която аз избирам, остана само от радиото и телевизора. Филмът е за тези моменти, когато всичко ти е наред, но нещо куца. Мислиш, че нещо не достига. В много семейства

влиея върху семейството.

Какво е бъдещето на филма, къде ще бъде показван?

След три седмици ще го гледат в Хамбург, после в Швеция, в Анталия /Турция/, Чикаго и Бостън.

Текст и снимка: Наталия Бояджиева

100 ГОДИНИ ОТ ОБЯВЯВАНЕ НЕЗАВИСИМОСТТА НА БЪЛГАРИЯ

Гвардейски оркестър изпълни интересна музикално-танцова хореография пред събралите се столичани и гости на ритуала. След това бе извършена тържествена смяна на караула. След края на церемонията президентът разговаря с някои от събралите се граждани.

Министър-председателят Сергей Станишев връчи юбилейни грамоти във връзка със 100-годишнината от обявяването на Независимостта на България на изтъкнати изобретатели, ректори на университети, преподаватели и дейци в системата на интелектуалната собственост у нас. Номинираните са от БАН, Съюза на изобретателите в България, Патентното ведомство и Центъра за интелектуална собственост към УНСС. Церемонията се проведе в Гранитната зала на Министерския съвет.

ЗАУПОКОЙНА МОЛИТВА ЗА ЗАГИНАЛИТЕ

Президентът и върховен главнокомандващ на Българската армия Георги Първанов, премиерът Сергей Станишев, министърът на отбраната Николай Цонев и началникът на Генералния щаб на Българската армия ген. Златан Стойков присъстваха на заупокойна молитва в памет на загиналите български войни по случай Архангелова задушница. Молитвата бе отслужена от Знеполския епископ Йоан, който отбеляза, че българските войни са дали живота си за вярата, защитата и освобождението на нашето отечество.

ДЕНЯТ НА БУДИТЕЛИТЕ

Пред парадния вход на президентската администрация беше изпълнен традиционният ритуал за издигане на националното знаме. Беше извършена и тържествена смяна на караула. Началото на този ритуал бе поставе-

но преди четири години по инициатива на президента Георги Първанов и е по повод Деня на будителите. На официалната церемония присъстваха президентът Георги Първанов и съпругата му – Зорка Първанова, министър-председателят Сергей Станишев и министърът на културата проф. Стефан Данаилов и други официални лица.

Текст и снимки: Йордан Йорданов-Дълес

Юлия Кръстева – първата жена, удостоена с наградата „Визия 97“

„Самоопределям се като европейска гражданка, от български произход, с френско поданство и с американско осиновяване“, казва световноизвестната психоаналитичка, лингвистка и писателка, носителка на тазгодишната награда „Визия 97.“

На 5 октомври проф. Юлия Кръстева получи в духовния и мултикултурен център „Пражки кръстопът“ в чешката столица наградата „Визия 97“. Наградата ѝ бе връчена от бившия президент и съосновател на фондацията „Визия 97“ Вацлав Хавел. От 1999 г. фондацията ежегодно присъжда награда на виден мислител, който по нетрадиционен начин се занимава с основните въпроси на човешкото познание, надхвърля традиционните рамки на научното познание, като допринесе за възприемането на науката като неделима част от общата култура и има принос в разширяване на човешките хоризонти. Юлия Кръстева е първата жена, удостоена с наградата „Визия 97“. По време на церемонията по награждаването Кръстева каза, че на тези, които се занимават с политика често им липсва език, а на тези, които работят с езика им липсва политика, а днес и на политиците, и на езиковедите им липсва много често душа. При Вацлав Хавел обаче политиката и езикът са неразривна част от личността на един известен драматург.

Космополитна интелектуалка и европейска гражданка от български произход, философ, семиотик, семантик, психоаналитик и лингвист, автор на повече от 30 книги, Юлия Кръстева е в списъка на американското списание Foreign Policy и британското Prospect за 100-те водещи умове в света. През 1965 г. тя има щастието да спечели стипендия, отпускана за млади българи, говорещи френски. Напуска България и заминава на специализация във Франция. В Париж постепенно се вписва в интелектуалния елит на Франция като жена, воюваща срещу стереотипите, като бунтарка, преминаваща границите на традициите. Тя е считана за представител на френския постструктурализъм, психоанализа, семиотика и феминизъм. Вълнуват я темите за любовта, майчинството, депресията и маниите, както и световната култура, история и политика. За Кръстева изучаването и говореното на езиците е в основата на културното многообразие в Европа. Според нея именно многообразието на езиците и културите могат да се превърнат в противоотрова срещу национализма.

„ЧУЖДЕНКАТА“

Юлия Кръстева е жена в изгнание. Именно изгнаническото чувство при нея е двигател на вечното ѝ търсене и преосмисляне на родовите корени и на емигрантската съдба. Често е наричана „чужденка“ не само защото произхожда от България, но и заради сложния ѝ и трудноразбираем стил на писане, изпълнен с много чужди думи или с познати думи, на които Кръстева придава нов, нетрадиционен смисъл. Езикът на Кръстева, определян като бароков, е език на излишеството, на отказа от правила, на динамиката, на изключителното и често неразбираемо за широката публика богатство. В дългия процес на преосмисляне Кръстева стига до убеждението, че да се освободиш от корените си означава да живееш обърнат към света, а не затворен на едно място. Тя преосмисля различните култури и проповядва изграждане на един духовен мост между тях. „Изгнанието е трагедия, но също и спасение. Не

трябва да се забравят тези две негови страни; ако човек забрави едната, мисля, че ще сгреша. Болезнено е да изгубиш корените си, някакво „гражданство“ – все едно, че убиваш майка си, – и същевременно се дистанцираш от всичко, както от себе си, така и от приемащата те страна. Ставаш бдителен“, казва Кръстева.

ЖЕНИТЕ – ПЪРВИТЕ СЪЩИНСКИ ЧУЖДЕНКИ И ИЗГНАНИЧКИ

Заедно с Люс Иригаре и Елен Сиксу Юлия Кръстева е считана за ключова фигура във френския феминизъм. Тя смята, че цялата ни култура е причина за изтласкването на първоначалната идентификация на жената с майчинството и призовава към едно ново преосмисляне на майчинството като такова. Противопоставя се на крайния феминизъм, който, разграничавайки се от майчинството, подхранва отчуждаването на жената от самата нея. Той според Кръстева се модифицира в една „войнственост без бъдеще, която, непризнавайки самобитността на субекта, повярва, че може да затвори всички жени, както всички пролетарии или целия Трети свят, в едни, колкото ожесточени, толкова и отчаяни претенции“. Жените според Кръстева са първите същински чужденки и изгнанички (теза, застъпена в книгата ѝ „Чужденци на самите себе си“). Незачитането на желанията и на личната им свобода често ги карат да се самосъхраняват чрез бягство и изгнаничество. Същевременно Кръстева съредоточава изследванията си върху предезиковата комуникация между майката и детето в най-ранните стадии на живота. Опитва да реконструира и възкреси матерния език, използван преди детето да е осъзнало откъсването си от майката и от самото себе си. „Мисля, че ние носим голяма отговорност, защото според мен желанието на жената да остане майка на човечеството, любейки

мъжа, е навярно най-надеждния засега път да се противопоставим на автоматизацията.“

ДА ЖИВЕЕ БУНТЪТ!

Според Кръстева „душата ще оцелее благодарение на възможността си за обновление, за възкресение и точно за това ни е нужно ново разбиране на значението на бунта в смисъл на ново начало и изследване на собствения личност.“ А бунтът е нещо, което все повече ни липсва. Именно „тази липса води до две еднакво неблагоприятни алтернативи: или „соматизация“, при която психическото пространство се затваря в себе си и конфликтът намира проявление като физическо заболяване, или пък преминаване към насилие, вандалски актове и войни. Тъй че, да живее бунтът!“, призовава Юлия Кръстева

Днес трудно може да се оцени голямото влияние, което има Юлия Кръстева върху редица хуманитарни дисциплини като литературна теория, психоанализа, теория на културата, философия и др. Европейска гражданка с френски паспорт и български корени Кръстева принадлежи към най-нестандартните и влиятел-

ни съвременни мислители, работещи в областта на психоанализата и философията на езика и е един от най-известните хуманисти на днешното време.

ЮЛИЯ КРЪСТЕВА ЗА БЪЛГАРИЯ И БЪЛГАРСКИЯТ СИ ПРОИЗХОД:

Пред вас стои една европейска гражданка, българка по произход.

Историята на моята родна страна претърпя промени и въпреки че тя продължава да се бори с икономически и политически трудности, тя вече е пълноправен член Европейския съюз. Нещо, което бе напълно немислимо, когато напуснах България през 1965...

Обичайно е в такива слънчеви моменти да извикаме спомена за своите родители. Спомням си за своя баща Стоян Кръстев, православен богослов, който пренебрегна византизма си дотам, че да ме запише във френска детска градина при сестрите доминиканки, за да ми предаде духа на съмнение и свобода, с който с право се слави френската култура. Мисля също и за своята майка, Христина Кръстева, чийто научен дух срещаше нежността...

На тази семейна основа, засилена от култът към образование и култура, който се запази и разви в България през кривниците на историческото

й движение, аз поставих основата на онова, което на свой ред ми даде френската култура...

(Из словото на церемонията по награждаването на Юлия Кръстева за Офицер на Почетния легион – май 2008 г.)

Баща ми, който по образование бе теолог и лекар, и майка ми – биолог, обичаха руската и френската литература.

Бях много силна математичка, като майка ми, и мечтаех да уча ядрена физика. Но за да тръгнеш по този път, трябваша родители комунисти. А пък моите не бяха. Във връзка с „националната сигурност“ навремето навсякъде виждаха предатели! Затова се записах във Филологическия факултет да изучавам английска и френска литература.

Когато пристигнах в Париж, университетската общност вреше и кипеше. Смятах да остана само през деветте месеца на стипендията, а после да се върна в България и да придам завършен вид на дисертацията си. Но тук Барт и семиологичният кръжок на Леви-Строс ми предложиха да продължа престоия и обучението си. После дойде май 68, омъжих се за Филип Солерс и никога не си отидох.

Самоопределям се като европейска гражданка от български

произход с френско поданство и с американско осиновяване.

И смея да твърдя, че познавам доста добре американския народ. Всъщност универсалността значи преди всичко среща на различия. Ние, интелектуалците от Франция и Европа, се опитваме да въведем точно такъв модел за културата на обединена Европа. Да кажем: България идва с българската писменост, с Боянската църква, с Несебър и Созопол, с Бай Ганьо, но и с известна динамичност и борбеност.

У МЕН СТОЕШЕ И ОБРАЗЪТ НА ВОЙНСТВЕНАТА ФЕМИНИСТКА, КОЯТО ЧЕСТО НЕ ЖЕЛАЕ ДА ГОВОРИ НА БЪЛГАРСКИ, ПОНЕЖЕ СЕ СТРАХУВА ОТ ЧУВСТВАТА, КОИТО ТОЗИ ЕЗИК МОЖЕ ДА ПРЕДИЗВИКА У НЕЯ.

България е държава на книжовността. За мен това е много важно.

А никой не го знае на Запад. Аз го казвам, писах го няколко пъти, всички се учудват и ме питат вярно ли е и защо никой не го знае.... Не знам дали българските власти знаят, че трябва да се прави – думата може и да не е красива – пропаганда на българската култура, да се изтъкне важноста ѝ.

Имам усещането, че българите са депресирани и ранени. Те се чувстват отхвърлени от Запада, а същевременно са неспособни да развият собствена позитивна реакция, различна от жалването или цинизма, което води или до икономически срив, или до поява на мафии и огромна морална празнота, създадена от комунизма. Но аз се питам каква е отговорността на православността при формиране на индивида...

От сто и петдесет години на всеки 24 май България празнува Деня на писмеността и в по-широк смисъл на Културата. По този начин цялата нация се идентифицира с Азбуката и Книгата, за да се почувства като литературна общност отвъд политическите режими и отвъд социалните трудности, които при това не са липсвали по протежение на нейната история и които продължават да са значителни тринайсет

години след падането на Берлинската стена.

Мисля, че човек не може да избяга от произхода си. Това дори е основното във Фройдисткото послание: Каквото си получил, наследи го! Вечното завръщане, ретроспекцията, търсенето на изгубеното време, без които произходът ви ви застига. И в същото време аз не съм от тези, които се отнасят с умиление към произхода си; опитвам се да бъда никъде, да живея в утопия.

Смятам, че принадлежа към едно поколение, което не е част от една нация, а от един континент или от една култура. Не се чувствам като някой, който принадлежи, а като някой, който се опитва да бъде. Идеята за принадлежност ми е чужда. Моята идентичност е в словото, а не в принадлежността към нещо.

Мария Захариева

Проф. Юлия Кръстева (Julia Kristeva) е френска изследователка от български произход, работеща в областта на философията, психоанализата, теорията на феминизма, лингвистиката и семиотиката. Тя се нарежда сред най-големите умове на XX век заедно с Ролан Барт, Клод Леви Строс и Умберто Еко. Юлия Кръстева е родена в Сливен на 24 юни 1941 г. Учи от малка френски език. Завършва френска филология в Софийския университет. През 1966 г. заминава за Париж със стипендия от френското правителство и оттогава живее във Франция. Пише на френски. Във Франция работи с Ролан Барт, Люсиен Голдман, Клод Леви-Строс, Жак Лакан. Смятана е за духовна приемница на Симон дьо Бовоар. Присъединява се към структуралистката литературно-философска група „Тел Кел“ и се омъжва за „нейния водач“ Филип Солерс. Получава докторат по семиология (1968) и държавен докторат по литература на лингвистична тема в Париж (1973). Професор по лингвистика в Парижкия университет (1974). 1979 г. завършва психоанализа. Има редица научни публикации и книги, много от които са преведени на други езици, между които: „Semiotiké: recherches pour une sémanalyse“ (1969), „La Révolution du langage poétique“ (1974), „Polylogue“ (1977), „Histoires d'amour“ (1983) и „Colette“ (2004). Всички нейни научни трудове се издават на английски от Колумбийския университет в Ню Йорк (Columbia University Press).

Понастоящем Юлия Кръстева е професор в Парижкия университет „Дени Дидро“ и има частна практика като психоаналитик. Гост-професор е в Колумбийския университет в Ню Йорк, където преподава семиология заедно с Умберто Еко и Цветан Тодоров. Изпълнителен секретар на Международната асоциация по семиология и член на много редакторски съвети.

През април 1997 г. Юлия Кръстева получава едно от най-престижните отличия във Франция — Почетния легион (най-висшето френско държавно отличие, основан през 1802 г. от Наполеон Бонапарт). Юлия Кръстева е доктор хонорис кауза на редица университети, между които са Университетът в Байройт, Харвардският университет и Софийският университет. През декември 2004 г. става първата носителка на новоучредената международна награда в памет на Лудвиг Холберг, норвежко-датски писател, за принос в граничните области между език, култура и литература, както и към теорията на феминизма. През май 2008 г. е удостоена с най-високото френско звание „офицер на Ордена на Почетния легион“. През октомври тази година получава наградата „Визия 97“ в Прага.

Юлия Кръстева е автор на множество книги, сред които „Чужденци на самите себе си“, „Черно слънце – депресия и меланхолия“, „Езикът – този непознат“, „В началото бе любовта“, „Новите болести на духа“, трилогията „Женският гений“, романите „Самураите“, „Старецът и вълците“, „Обладание“, „Притежания“, „Убийство във Византия“ и др.

Археологически сезон 2008

Богат на открития, но и изпълнен с две трагични събития, беше тазгодишният археологически сезон. България изгуби двама от най-видните си археолози. На 28 февруари при пожар във влака София-Кардам трагично загина най-добрият ни специалист по старобългарска история и археология и директор на Археологическия институт с музей към БАН проф. Рашо Рашев, който посвети повече от 40 години от живота си на изледване на първата българска столица Плиска. През септември внезапно си отиде проф. Георги Китов. Световноизвестният учен коренно промени представите ни за траките и благодарение на него за България и траките заговори целият свят.

ЕКИПЪТ НА ДАНИЕЛА АГРЕ ОТКРИ ТРАКИЙСКА КОЛЕСНИЦА ОТ II ВЕК КРАЙ БОРИСОВО, ЕЛХОВСКО

Напълно запазената тракийска колесница от началото на II век, бе открита през август от екип на Даниела Агре край елховското с. Борисово. Погребване на такъв тип съоръжение се намира за втори или трети път не само у нас, но и в Европа. Самата каляска е принадлежала на местен тракийски аристократ, който е бил и воин, тъй като в съседната яма са открити два негови щита с пишна бронзова украса. За първи път се открива и багажникът на този тип „парадна карета“, който е пълен с вносни стъклени и керамични съдове. Находката е безпрецедентна за Европа, защото е единствената луксозна четириколка, намирана по нашите земи във вида, в който е положена.

Конете, които я теглят са били умъртвени на място. Те са с изключително богато украсена сбруя – на ярема има бронзова фигура на пантера, която е емблемата на каляската. За първи път се открива и изцяло запазен багажникът на каляската, пълен с трапезна керамика и италиански вносни стъклени съдове, в които е имало вино.

„В центъра на багажника има уникален объл стъклен съд. Направихме справка в Британския музей и в Триест. И на тях не им е известно досега в света да е бил откриван негов аналог“, обясни Агре. Според нея колесницата е собственост на богат тракийски владетел, живял в района в края на първи, началото на втори век след Хр. по времето на

император Траян, когато Тракия вече е римска провинция, но тракийската аристокрация е запазила привилегиите си. Наблизо археолозите са открили и останките на резиденцията на владетеля, която е била изключително богата – с основи от прецизно обработен камък и с мраморни колони.

ДВОРЕЦЪТ НА ПЪРВИТЕ АСЕНЕВЦИ БЕ ОТКРИТ НА ХЪЛМА ТРАПЕЗИЦА ВЪВ ВЕЛИКО ТЪРНОВО

Екип археолози, начело с Константин Тотев от Археологическия институт с музей при БАН, откриха през август дворецът на Асен, Теодор и Калоян. Той е изключително добре запазен, стените му – необичайно дебели, а площта му – цели 3000 кв.м (Царевец е 5000 кв.м). Вътре са открити

4–5 жилищни помещения, складове, казарма за войниците, магазини, както и немалка по размери църква. Според шефа на НИМ проф. Божидар Димитров откритието доказва, че животът в Търново е започнал не на Царевец, а на Трапезица – където са били първоначално и дворците на българските царе.

ЗЛАТНОТО СЪКРОВИЩЕ ОТ БРОНЗОВАТА ЕПОХА С. ИЗВОРОВО, ОБЩИНА ХАРМАНЛИ

Уникални средновековни надписи, селищен комплекс с крепостна

стена от края на 5 век и златно съкровище разкриха археолозите в землището край харманлийското село Изворово. В продължение на 3 месеца екипът на доц. д-р Борис Борисов (СУ „Св. Климент Охридски“) открива уникални находки: крепостни кули и колони, къща със съхранени предмети на бита, съдове за зърно, бижута и уникално златно съкровище от бронзовата епоха (III–II хилядолетие пр. Хр.). То представлява: златен накит, състоящ се от 320 мъниста: редуващи се малки сферични (2 мм) и големи с форма на ечемичени зърна (7 мм), с обща дължина 1,5 м, два златни предмета с форма на прешлени за вретено,

със соларна украса, златна и сребърна плочка, свързани със сребърен нит, сребърна халка и бронзов нож с каменен брус. Съкровището е намерено в една могила, чиито размери: 31 м в диаметър и височина 2,9 м. Подобни златни находки с форма на ечемичени зърна има открити само на о-в Крит – гердан с 24 мъниста. Проучването е показало, че могилата има два етапа на натрупване. Първият – през първата половина на II хил. пр. Хр. (средна бронзова епоха), а вторият – през II век след Хр. (римски период). През бронзовата епоха е оформена площадка от чакъл и трамбована глина, върху която е изградено гробно съоръжение. То представлява могила от кварцови камъни, с основа от глинеста пръст, с диаметър 8 м и височина 2 м. В основата на съоръжението е извършено погребение с кремация. Останките са пренесени в богато украсен глинен съд и са разпръснати между камъните. Именно, на същото ниво са открити изключително впечатляващи за тази епоха находки.

НЕКРОПОЛЪТ НА АПОЛОНИЯ ПОНТИЙСКА ОТ IV–III ВЕК ПР. ХР. В СОЗОПОЛ

Ст. н. с. Кръстина Панайотова работи от 20 г. в Созопол, където проучва некропола на Аполония Понтийска от IV–III век пр. Хр. – най-големия у нас. „Некрополът не престава да поднася изненади – под формата на интересни ритуали, прекрасни гръцки вази с позлата, над 200 гробове, хиляди артефакти“, казва тя. От април досега от екипът са открити няколко ценни лекита (съдове за благовония) – единият е с рядка червенофигурна украса, другият пък – с релефна украса с розети, на който е прилепено изображение на Горгоната Медуза, която според вярванията пази от зли очи. Той се оказал уникален, защото подобните съдове у нас са само три. Заедно с тези находки в гробовете са открити още бронзови пинсети, шпатулки, служещи за макияж, както и красиви бронзови пръстени, обеци и огледала.

ХРАМЪТ НА КИБЕЛА В БАЛЧИК

Нови ценни находки – шест статуи и два релефа, бяха открити през

април от Елина Мирчева, Радостина Енчева и Игор Лазаренко в храма на Кибела – Великата майка на боговете. Сред разкритите артефакти са четири статуи на Великата майка на боговете, една на Афродита и една на Дионис, повечето от които са мраморни. Варовикова статуя, която вероятно е местно производство, из-

образява богинята седнала. Разкрита е мраморна глава на Кибела със запазен червен цвят, както са украсявали статуите в античността. Открити са и релеф на Тракийския бог-конник и релеф на три танцуващи нимфи. Намерена е и варовикова плоча с релефно изображение на лъв. Надписите, намерени в храма, са над 20 (изцяло или почти изцяло запазени). Всички текстове, освен един, са на гръцки език. Античната сграда засега е единственият открит храм на Кибела в Източните Балкани и е най-добре запазеният елинистичен храм в България. Сградата най-вероятно е построена в периода 280–260 г. пр. Христа. Откритите находки – монети, керамика, надписи, свидетелстват, че храмът е функционирал без прекъсване до края на IV век след Христа или повече от 700 г.

СЪКРОВИЩЕТО В СЕЛО ГЪЛЪБОВО

Съкровище от 79 златни и сребърни монети откриха археолози в скалите край родопското село Гълъбово. Находката се състои от 5 византийски хиперперони и 74 венециански гроссо, съобщи ръководителят на екипа д-р Борислав Бориславов от Софийския университет. Монетите са открити само на 30 см под земята в скален процеп, затрупан с камъни, което е типичен начин за жертвоприношения от траките. Процепът бил в основите на светилище, което функционирало като християнски параклис. Петте златни византийски

монети с тегло между 4 и 4,5 грама са с изключителна изработка и датират между 1295 и 1328 г. Сребърните венециански пари са от началото на XIII век и представляват най-голямата монетна сбирка, откривана досега в Южна България. Учените предполагат, че намерените пари са на манастира и са укрити при едно от първите нахлувания на турци в Родопите между 1354 и 1362 година.

УНИКАЛЕН ОЛОВЕН ПЕЧАТ НА ИМПЕРАТОР АНДРОНИК II ПАЛЕОЛОГ ОТ XIV ВЕК

Уникатът е изваден през юли в района на с. Черешница, само на 2 км северно от Перперикон. „Печатът е вторият такъв открит у нас и десети в света. Това показва, че в подножието на Перперикон се е намирало имението на василевса. От едната страна е изобразен император Андроник Втори, а от друга – Христос. Открихме и изключително ценна керамика. Тя е китайски внос от XIV век. Досега такава е намирана само във Велико Търново, но излезе и тук“, каза проф. Николай Овчаров.

СРЕДНОВЕКОВНО УСТРОЙСТВО ЗА ДЕСТИЛАЦИЯ В СВЕТИЛИЩЕТО НА ОРФЕЙ

Проф. Николай Овчаров откри и античен казан за ракия от светилището на Орфей край Татул. Находката е от XII в., когато мястото е било имение на византийски аристократи. В такива съдове „аламбик“ през средните векове са дестилирани отвари от билки и алкохол. Използвани са за малки количества алкохол за нуждите на алхимици и магьосници, а не за промишлено производство, твърди археологът. Мястото е до античния и средновековен път, който е свързвал града на скалните хора с Тракия..

ОТКРИЕ ЗАМЪКЪТ НА СРЕДНОВЕКОВНИЯ ВЛАДЕТЕЛ НА РОДОПИТЕ

Археолози от екипа на проф. Овчаров откриваха през август замък на средновековния владетел на Родопите, построен в средата на 14-ти век. Останките се намират на върха на скалния град Перперикон в близост

до единствената каменна кула. Основите на представителната сграда са запазени на височина 3 метра. Замъкът е бил в комплекс с отбранителната кула и най-голямото водохранилище на Перперикон. Според хрониките през 1343 година цар Иван-Александър е завладял Родопите след победосносна битка с Византия. Българският владетел назначава на Перперикон свой управител.

ЦЪРКВАТА „СВ. ИВАН РИЛСКИ“ В ЦАРЕВЕЦ

По време на разкопките на църквата „Св. Иван Рилски“ в Царевец през юни, ръководени от проф. Николай Овчаров и д-р Хитко Вачев, бяха намерени над 300 монети, повечето

от които сребърни. Сред тях са и две византийски златни перпери от времето на император Алексей Комнин I и на Йоан Втори Комнин, шест монети на цар Иван Шишман и монети на османски султани. Археолозите се натъкнаха още на скелет на жена, на чийто пръст е имало масивен сребърен пръстен с украса от филигранни и инкрустирани зелени камъни, както и на богат некропол южно от църквата в покрита галерия, където са били погребвани представителни особи. Намерени бяха и 4 погребения, едното от които мъжко – при него са открити сребърни копчета и масивен златен пръстен с изображение на двуглав орел – символ на

царската власт през XIV век. Според проф. Овчаров е възможно погребеният сановник да е един от 110-те боляри, избити по заповед на Баязид в църквата „Свети 40 мъченици“ след превземането на Търновград от турците. Сред другите ценни находки бе и алабастрова икона с изображение на светец.

ТРАПЕЗИЦА

Оригинално кандило от цветно стъкло, каквото не е срещано досега в страната, изравя през август археологът Константин Тотев от новооткрита църква на хълма „Трапезица“. Уникатът, изработен най-вероятно във Византия, е голям колкото чаша. До него археолозите намират и част от голям железен кръст. Предполага се, че разпятието е било плячкосано от иманяри още преди 50 години. Това е първата по рода си находка в България. Църквата все още се проучва. Около нея има останки от стенописи.

На Трапезица през октомври са открити скелети на малки деца. Опустошително земетресение преди 600 г. е вероятната причина за струпването на човешки останки на едно място. Ст.н.с. д-р Йордан Алексиев напълно отхвърля подхвърлената от някои негови колеги версия намерените скелети да са на убити по време на османското нашествие българи. Основният му довод в подкрепа на това е, че по скелетите и костите няма открити следи от физическо насилие, прободни и порезни рани и белези от саби, мечове или турски ятагани. Около скелетите и костите са намерени само три посребрени копчета, едно стъклено кандило и две монети. От откритите до този момент скелети историците все още не могат да определят социалния или етническият статус на хората. Най-вероятно е те да са българи.

Дали обаче са били боляри, войскари или обикновени овчари, на този етап не може да се отговори.

ДРУМЕВА МОГИЛА

Археолози под ръководството на Георги Китов откриха през юни златни обеци от II–III век след Христа в Друмева могила край сливенското Старо село. Учените са намерили и две сребърни гривни и три бронзови пръстена в римски тухлен гроб в самия могилен насип. В устата на погребения е намерена траурна бронзова монета, а около врата е имало глинени мъниста. Друмева могила навярно е била храм на слънцето, предполага Китов. Тя е заобиколена от каменна ограда – крепидо. До скелета са намерени една бронзова лъжичка, игла и полирана каменна плочка. Това именно показва, че в гроба е погребан дивен лекарь. Върху тази каменна плочка, с размери 15–20 сантиметра, той е разтривал лекарствата, а с лъжичката е мерел дозата, която е давал на своите пациенти.

ЯКИМОВА МОГИЛА

Златен нагръдник с растителна украса, дълъг 30 см, слевърни и бронзови съдове, бронзов меч и златен пръстен в плочка от ахат са намерени при разкопките от експедиция ТЕМП, ръководена от д-р Георги Китов край Сливенското село Крушаре през август. Върху камъка на пръстена е изобразен свирещ на лира мъж, може би Орфей или друг тракийски бог, покровител на музиката. Сред откритията на надгробната могила има още сребърни и бронзови съдове. Находките са от 5 в. Пр. Хр.

НАЙ-РАННИ СЛЕДИ ОТ ПРИСЪСТВИЕТО НА ЧОВЕК НА ЕВРОПЕЙСКИЯ КОНТИНЕНТ В ПЕЩЕРАТА „КОЗАРНИКА“

Екип на ст. н. с. Николай Сираков заедно с френския си колега д-р Жан Люк Гуадели изучава вече 15 години пещерата „Козарника“ край село Орешец, Видинско. Специалистите там се натъкват на уникални находки – следи от човешко присъствие на европейския континент отпреди

повече от 1,4–1,6 млн. години, заради което учените смятат, че в пещерата са живели първите хора на континента. В Европа са познати още десетина подобни обекти, в които са открити следи от праисторическите хора, но най-ранните следи от човек са безспорно доказани именно в пещерата във Видинско.

ОТКРИХА ЦЪРКВА НА ИМПЕРАТОР ЮСТИНИАН

Църква от VI век откри разградският археолог Георги Дзанев. При разкопките на базиликата върху римския град Абритус край Разград той се натъкна на основния камък, който се полага в градежа. Камъкът се намира в основата на стената, изграждаща абсидата на църквата. Върху него е издялан красиво оформен християнски кръст. Съгласно църковните канони, преди да започне строежът на един храм, се освещава мястото и се полага основният камък, и едва тогава вече може да се започне изграждането на зидовете, обясниха свещеници. Строежът на базиликата е датиран VI век, най-вероятно от времето на император Юстиниан Велики (527–565), който е известен като ревностен защитник на християнството. По време на неговото управление са построени стотици църкви из цялата Византийска империя, сред които и „Света София“ в Константинопол.

АНТИЧНИЯТ НЕКРОПОЛ НА МЕСАМБРИЯ

В участъка от некропола, отреден за строителство на бъдещата общинска сграда, бяха проучени два гроба с богат и интересен инвентар. През август в единия от тях, където погребението е станало в края на 4 век пр. Хр., бе открит странен предмет, състоящ се от 17 бронзови тръбички,

свързани една с друга. Става въпрос за добре запазена бронзова сиринга-музикален инструмент, датиран от сребърна драхма на Александър Велики (336–323 г. пр. Хр.). Според учените това е най-древният музикален инструмент от този род, открит при археологически разкопки. В друг от гробовете бяха открити златни гробни дарове, които включват чифт обеци с глави на менади, златна закопчалка от огърлица и златен пръстен – халка. Закопчалката на огърли-

ца е от познатия тип с лъвски глави. Обеците с глави на менади показват изключително прецизна изработка и голямо майсторство. Златните накити датират от 3 век пр. Хр.

ВЕЛИКИ ПРЕСЛАВ

Търговищкият археолог Ангел Конаклиев откри през юни сребърно съкровище от 50 венециански сребърни монети и сръбски грошове по време на разкопки във Велики Преслав. Досега в старата българска столица са намирани само златни и бронзови монети. Съкровището е открито в Дворцовия комплекс. Датирано е в края на 13–14 век. От едната страна на монетите е изобразен Исус Христос на трон с написани на гръцки и латински думи „dux“ – вожд и „rex“ – крал, от другата – владетел и светец – закрилник. Археолозите са установили изображенията на светците Силвестър и Стефан. Друга уникална находка на търговищкия археолог е намереният от него оловен владетелски печат на цар Петър, синът на Симеон Велики.

Според екипа археолози Стела Дончева и Ангел Конаклиев уникалните монети са доказателство за оживените търговски връзки, за които още през IX век съобщават историческите хроники.

Печат на цар Симеон бе открит във Велики Преслав през август, събщи археологът Ирина Щерева. Той е запазен в изключително добро състояние. Печатът е оловен, с изображение на Исус Христос от едната страна и на Божията майка от другата. Подобен е на намерения печат на цар Борис-Михаил, бащата на Симеон, но надписът на него е на гръцки език. Находката е от първите години на управлението на цар Симеон.

ПЛИСКА

Старши научен сътрудник от Националния археологически институт с музей при БАН Павел Георгиев събщи, че в старата столица Плиска е открито съоръжение с дървена конструкция, в което вероятно са се извършвали предхристиянски ритуали. „В Плиска за пръв път попа-

даме на подобно съоръжение, това вероятно е един от първите строежи, свързани с култови практики от времето преди покръстването на българите“, казва археологът. Според археолозите съоръжението е изградено след 811 година. То има четириъгълна форма, а стените му вероятно са с дължина над 10 метра. Вкопано е на 1,50 м. от равнището на терена. Подът е бил настлан с тухли, а в центъра на съоръжението са били изградени 2 малки тухлени камери. В тях са открити части от съдове, следи от храна и бронзова обеча. Под пода на съоръжението в специални ями са открити и каменни печки.

По материали от българските медии

Тасула Зисаки –Хили

България е страната, която обичам

Председателката на Гръцката общност в Прага Тасула Зисаки е родена в Румъния, израснала е в България и вече 17 години живее в Чехия. Тя е гъркиня с английски паспорт, но приема България за своя родина. Макар да няма български корени, Тасула е от хората, които говорят за страната ни в суперлативи. Не само защото Балканите за нея са едно от най-прекрасните места на земята, а и защото българите са хора с широки души, помогнали й по пътя на формирането и израстването.

ВРЪЗКАТА МИ С БЪЛГАРИЯ СЕ ДЪЛЖИ НА ТРИТЕ МИ СЕСТРИ

Родена съм в Синая, Румъния, в семейството на политически емигранти от Гражданската война в Гърция. Родителите ми са тракийци. По време на войната между Гърция и Турция от 1922 г. се прехвърлят от другата страна на Марица.

По време на Гражданската война те са партизани и са принудени да избягат от Гърция. Майка ми минава бременна границата и през България отива в Румъния, трите ми сестри попадат в детските домове в Павел Баня, а баща ми е бил тежко ранен и от Албания със самолет са го закарали в Унгария. После той се прехвърля в Румъния при майка ми. Там се раждам аз и брат ми. Като научихме, че сестрите ми са в Павел баня, Казанлъшко, отидохме при тях. Връзката ми с България всъщност се

дължи на трите ми сестри, с които се срещнахме седем години по-късно. Български започнах да уча през 1954 г. Майка ми стана медицинска сестра в детския дом на Павел баня, където през 1948 г. са били приети около 500 гръцки деца. През 1959 г. се преместихме в Пловдив. Там бяхме непрекъснато в гръцка среда, защото имахме много голям клуб в центъра на града с хубава библиотека. Българите ни помагаха много. Ние произхождаме от едно много бедно затънтено село в Тракия, Киани – Синьото село. Бяхме пет деца – три от нас завършиха висше образование в България. Като се върнах там през 1990 г., плачех. Много ми беше мъчно, защото цареше пълна анархия. Въпреки че съм гъркиня и никога не съм имала българско гражданство, се чувствам и българка. Там израснах и България ми даде това, което съм. Тя е една много, много красива страна и надя-

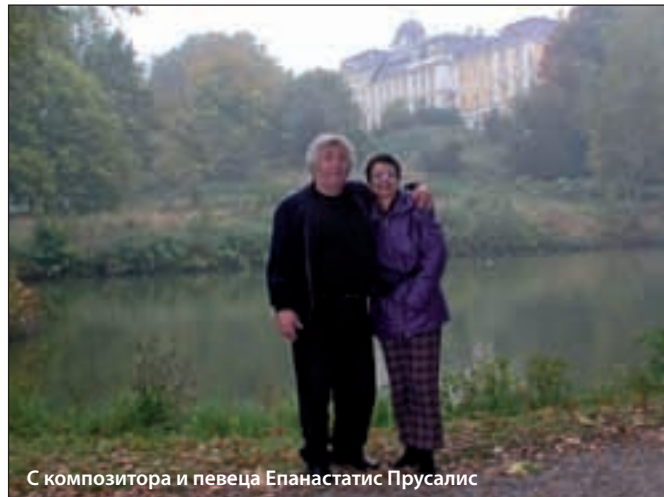
вам се, че поне природата ѝ няма да бъде съсипана.

ОБУЧЕНИЕТО В СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ БЕШЕ НА МНОГО ВИСОКО НИВО

В Пловдив завърших Английската гимназия, после следвах английска филология с втора специалност руски в Софийския университет. Там се запознах с мъжа ми, който беше преподавател по английски. През 1972 г. се ожених и две години по-късно заминах за Англия. Тогава се мислех за много умна, имах голямо самочувствие и бях убедена, че ще ме приемат с широки обятия, но ме изпратиха да работя в завод. После с мъжа ми Робин заминахме за Африка, където вече работех по специалността си – преподавах английски в университета.

Обучението в България по онова

С президента на Кипър Димитрис Кристофиас в Прага

С композитора и певица Епанастатис Прусалис

Снимки – личен архив на Тасула Зисаки-Хили

С чешки журналисти в Кипър

време беше на много високо ниво. Когато се върнах от Африка в Англия през 1980 г. записах магистърски курс по езикознание в университета на Рединг. Беше много скучно, защото материята, която преподавах, я бях учила във втори курс на университета. Английските професори знаеха само библиографията на английски език, а ние в България бяхме длъжни да познаваме езикознанието на руската, пражката, американската, английската и френската школа. След като завърших магистърска степен, заминах за Катар, където преподавах девет години английски в университета на Катар и бях шеф на катедрата по английски. Там се чувствах много добре. Разбира се, не прекрочвах определените за европейските жени граници. Дрехите ми винаги трябваше да закриват тялото – включително китките и вратът, а роклите ми задължително бяха под коляното. Научих и арабски. После живяхме една годи-

на в Кипър, където преподавах в една немска компания.

В Чехия сме от 1991 г. Дойдохме с Британския съвет, за да помогнем за развитието на обучението по английския език тук. Назначиха ни със съпруга ми като преподаватели по английски в Техническия университет. Работили сме и в Отдела за международни отношения към ректората. Аз съм една от първите, които възстановиха връзките с руските университети и установиха отношения с американските и канадските университети и с Техническия университет в София.

ЗА ГРАЖДАНСКАТА ВОЙНА В ГЪРЦИЯ СЕ ГОВОРИ МАЛКО

По време на Втората световна война в Гърция има голямо партизанско движение срещу италианците и немците. Баща ми е бил в съпротивителната армия на Гърция „Елас“. Участвал

е в съпротивителното движение срещу окупаторите. 1 800 села са напълно изгорени от хитлеристката армия. През 1944 г. гърците сами освобождават Гърция. Англичаните и Чърчил искат да се възстанови кралската власт, но по това време левията е изключително силна. Монархистите се стремят да унищожат лявото демократичното движение. Правят съглашение партизаните да предадат оръжието си и се споразумяват за свикване на референдум. Партизаните си предават оръжието и тогава започват гоненията срещу тях и заточението им. Гръцката демократична армия, състояща се от около 60 000 души, воюва около три години по Балканите. По това време помощта от българска страна е била изключително голяма. Майка ми казваше: „Ние често минавахме откъм българската страна, за да си отпочинем малко и пак се връщахме“. В Гърция 50 години е било забранено да се

На Националния празник на Гърция в Прага

говори за тези събития. След края на диктатурата през 1974 г. гръцката комунистическа партия става легална. Едва 1982 г. разрешават да се говори за това, че е имало гражданска война. Аз имам редица публикации по темата, а в Прага издадох книга за историята на гръцките емигранти в Чехия.

НЯКОИ ОТ ГРЪЦКИТЕ ДЕЦА ОЩЕ НЕ МОГАТ ДА СЕ УСМИХВАТ

Тази година празнувахме 60-годишнината от идването на гръцките и славянските деца в Чехия, които са били гладни, изоставени и които от 1940 г. живеят във война и преживя-

ват всички ужаси на военното положение. Някои от тях са свидетели на смъртта на собствените си родители, които са били жестоко убивани пред самите тях. Много от тези деца още не могат да се усмихнат заради страшните травми, които са преживели. А възрастните хора и до ден днешен, като чуят самолети, започват да треперят. Те все още са стресирани от американските бомбардировки. През 1947 години кралицата-майка на Гърция Фредерика нарежда да се събират децата на комунистите и да се изолират в специални градчета, където се опитват да ги „спасят“ от вируса на комунизма. Комунистиче-

ската партия на Гърция търси помощ от бившите социалистически страни, които се съгласяват да приемат децата на партизаните и така около 20 000 деца заминават за България, Чехия, Унгария, Полша, Югославия, Албания. Ние благодарим на бивша Чехословакия за грижите, които е положила за гръцките деца. Всичките сега са образовани хора – доктори, инженери и др. Срещам невярното твърдение, че децата са насилствено експортирани от Гърция. Истината е, че някои от децата са пълни сираци, а други пристигат тук с родителите си и Чехия става за тях втора родина. Десетилетия по-късно 10 000 от тях се връщат в Гърция след амнистията през 1975 г. Гърците, както и българите, се адаптират лесно. Може да се каже, че те са емигранти по природа. Ние тази година посетихме всички места, където са израснали гръцките и славянските деца. В Нови храд положихме паметна плоча. На честването в Острава дойдоха хора, които са прехвърляли на ръце децата от влака за Унгария – в този за Чехия. Беше много емоционално. В Чехия за Гърция знаят, че има море, слънце и античната култура. Но не се знае нищо за сложната съвременна история на Гърция. 50 000 гърци-комунисти са вкарани в затворите, някои от тях са убити. В България е имало криза след войната, но въпреки това през 1948 година гръцките деца са приети. И българските, и чешките семейства са събирали храна, за да ги нахранят и спасят. Така че благодарността ни е голяма към всички страни, които са се погрижили за отглеждането и образоването на тези изстрадали деца и са ги спасили. Освен това през цялото време се култивира запазването на националното самосъзнание на всички гръцки деца. Но при третото поколение гърци нещата са се променили коренно.

НИЕ СМЕ ХОРА НА ФАНТАЗИЯТА

Българите и гърците имат много общи черти. Аз не искам да търся разликата, а приликата между народите. Но трябва да призная, че мъжете ви определено са по-хубави. Според мен България е страдала и продължава да страда от предате-

лите си. Двете национални катастрофи на България не са предизвикани от народа. Мисля, че българите са много горд народ. Но ми се струва, че са прекалено търпеливи.

Аз имам английски паспорт. Ние, гърците, обаче никога не можем да се чувстваме англичани или американци, макар че се адаптирам без проблеми в английска среда. Не съм живяла в Гърция – там ходя като турист. Разбира се, Гърция е винаги в мен, гените ми са гръцки, но България за мене е страната, която до болка познавам, страната, в която съм израснала и страната, която много обичам. Със съпруга ми Робин си имаме наш химн – „Моя страна, моя България“ и дори го пеем на два гласа. Преди да почине майка ми ми записа за спомен касета с песните от района, където е живяла в Турция и с песните за обесването на Васил Левски и „Жив е, той, жив е“ на Христо Ботев, които тя пееше с много хубав гръцки акцент.

По характер и гърците, и българите са доста сходни – неорганизирани, хаотични, но много емоционални и устойчиви на всякакви житейски изпитания и кризи. Ние трябва да сме непрекъснато в кризисно състояние, за да се мобилизираме и да вършим нещо. Иначе можем да спим цял живот. Що се отнася до сдруженията ни тук, аз бях на български акции, които много ми напомняха на гръцките – най-вече по отношение на хората, които чакат всичко наготово. Седим, гледаме си хубавия живот и си пием ракийката или узото. Да си направиш салатката, да седнеш и да си гледаш кефа – това е много типично и за двата народа.

Българите са лъчезарни хора, с много интересен и богат фолклор. Българската кухня е здравословна, хубава и вкусна. Обичам лютеницата, кебапчетата и българското вино. Българите са хора с големи души. Като отидеш при българин, независимо дали е богат или беден, винаги ще те нагости с каквото има. Той може да остане гладен, но гостенина си ще нахрани. Иначе и двата народа са творчески и с богата фантазия. Може да се каже, че ние сме хора на фантазията и в положителен, и в отрицателен смисъл и затова сме просъществували. Кой не е минал през Балканите, кой не ни

В Павел баня

е поробвал, но ние оцеляхме. Дано оцелеем и по-нататък.

Мария Захариева

Фолклорен състав „Акрополис“ на Гръцката общност в Прага

Свети Климент Охридски – първ епископ на български език († 27 юли 916)

Свети Климент Охридски е първият епископ, проповядвал на старобългарски език. Българската православната църква го тачи като един от светите Седмочисленици. Тя празнува неговата памет и именния му ден на 25 ноември, а в деня на неговата смърт – 27 юли, чества паметта на всичките свети Седмочисленици: Кирил, Методий, Климент, Наум, Сава, Горазд и Ангеларий.

Предполага се, че Климент е роден в Югозападна Македония. Данните за живота му преди неговата дейност в Македония са оскъдни. Те се намират в две гръцки жития: „Пространното житие на Климент Охридски“ от Теофилакт Охридски (1084–1107) и в „Краткото житие на Климент Охридски“ или т. нар. „Охридска легенда“ от друг охридски архиепископ и също грък – Димитрий Хоматиан (1216–1234). Хоматиан пише, че първите гръцки преводи Климент е направил на „тукашния български диалект“. Теофилакт е този, който го нарича „първ епископ, който проповядвал на български език“ (πρωτος εν βουλγαρω υλοοση επισκοπος) и „най-учен мъж“ (ανηρ λογιωτατος). Хоматиан пише за Климент: „Първ той заедно с божественния Наум, Ангеларий и Горазд усърдно изучил Свещеното писание, преведено с божествено съдействие на тукашния български диалект от

апостолен отец, и отначало още бил заедно с Методий, известния учител на благочестие и православна вяра на мизийския народ.“

РАННИ ГОДИНИ

Вероятно Климент е участвал на младини и в хазарската и аланската мисии на Кирил и Методий през 859–861 г. Приема се, че равноапостолните просветители на славянските народи св. св. Кирил и Методий, когато се отправили към Моравия, са взели юношата Климент. Климент придружавал своите учители в Рим. В някои по-късни славянски жития се казва, че презвитер Климент е бил ръкоположен заедно с Наум в свещенически сан от папа Адриан II в Рим през 868 г. След смъртта на Кирил в Рим през 869 г. Климент се връща с Методий в Панония и Великоморавия, а след като Методий

умира (пролетта на 885 г.), Климент, заедно с избрания от Методий за негов наследник Горазд, оглавяват продължаващите спорове с германския клир и с новия моравски княз във Великоморавия. Изгонен заедно с другите ученици, в края на 885 или през 886 г. преплува на сал река Дунав и пристига в България заедно с Наум Преславски, Сава, Ангеларий и може би Горазд. Всички те намират добър прием в България, която вече е приела християнството и имала нужда от учители на славянски език.

ЗАВРЪЩАНЕ В БЪЛГАРИЯ

Теофилакт Охридски разказва, че самият Борис I всеки ден беседвал с учениците на Методий. Ангеларий скоро умира и в Плиска остават само Климент и Наум Преславски. Наум се установява в столицата и поставя основите на Преславската книжовна школа, а Климент е изпратен в 886 г. в областта Кутмичевица да основе втория главен книжовен център в държавата. В „Дюканжовия“ списък на българските архиепископи пише изрично: „Климент, като станал епископ на Тивериупол (или) Велика, сетне бил натоварен от Бориса, цар на българите да надзирава и третия дял на българското царство, т.е. от Солун до Йерихо и Канина и (или) Тасипият.“ (И. Иванов. Български старини из Македония 1931.) В Кутмичевица Климент отсяда главно в третото от подарените му от Борис I имения, което е било около Охрид, където създава Охридската книжовна школа, първия славянски университет.

ПРЪВ ЕПИСКОП НА БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК

За седем години (886–893) той обучава на глаголица, и както пише Теофилакт „на българско наречие“, близо 3 500 ученици, които приемали свещенически сан и постепенно измествали гръцкото духовенство с неговия непонятен за простия народ гръцки език. През 893 г. е извикан от новия цар Симеон в Преслав, където е ръкоположен за епископ на Величката епархия (Велека / Великия и Дрембица) в същата област, с титлата „Велички“. Като свещеник и епископ той неуморно работил 30 години (886–916 г.) за утвърждаване на християнската вяра сред своя народ. Климент основава в Охрид с помощта на цар Симеон манастира св. Панталеймон (не случайно едноименната църква в Преслав е първият славянски културен център) и още една църква, която после става архиепископско седалище. Свети Климент Охридски е един от най-значимите автори на старобългарски език, той пише жития, похвални слова, църковни химни, превежда църковни текстове. В на-

ката се посочват от 15 до 50 негови съчинения. В „Краткото житие“ се казва, че той „измислил и други форми на буквите за по-голяма яснота от ония, които изнамерил мъдрият Кирил“. Климент опростил глаголицата и съставил буквите на тъй наречената славянска азбука „кирилица“. За последен път Климент се отправя в Преслав и моли цар Симеон да го освободи от задълженията му като епископ. Уморен от пътешествието, но работещ над превода на Триода, Климент умира на „27 юли 6121 г.“ – 916 г. в Охрид. Погребан е в притвора на „неговата“ манастирска църква „Св. Панталеймон“ („Стари св. Климент“), превърната около 1515 г. в джамия, днес руина. Останките му са пренесени в охридската църква „Св. Богородица Периблептос, наречена след това „Св. Климент“. След като умира неговите мощи вършат чудеса, затова е наречен Охридски чудотворец. Скоро след неговата смърт епископ Климент е канонизиран.

(Г.Б.)

ИЗ „ПОХВАЛА ЗА НАШИЯ БЛАЖЕН ОТЕЦ И СЛАВЯНСКИ УЧИТЕЛ КИРИЛ ФИЛОСОФ“

Христоролюбци,
Ето, възсия за нас Светлозарната памет на нашия преблажен отец Кирил, новия апостол и учител на всички страни.
Със своето благочестие и красота той изгря на земята като слънце, просвещавайки целия свят чрез зарите на триипостасния Бог. Божията премъдрост си съгради храм в неговото сърце и върху неговия език като върху херувим почиваше Светият Дух, който винаги раздава дарове според силата на вярата, както е казал апостол Павел: „На всеки един от нас благодатта е дадена по мярката на дара Христов“ (Еф. 4:7). Нали Господ е казал: „Който ме обича, и аз ще го възлюбя, и ще му се явя сам (Иоан. 14:21); ще си направя жилище в него и той ще ми бъде син, а аз ще му бъда баща“ (по Иоан. 14:23).
Търсейки такова отечество, този преблажен отец и наш учител изостави цялата красота на този живот, слава, дом и богатство, баща и майка, братя и сестри. Още от младини той беше чист като ангел, отклоняваше се винаги и отбягваше от житейските наслади, прекарваше времето си винаги в пеење на псалми и славословия, и в духовно поучение, като следваше само оня път, по който се възлиза на небесата. И затова божията благодат се изля в уста му, както е казал премъдрият Соломон: „На устните на премъдрия се намира знанието (по Притч. 16:7), а на езика си той носи закон и милост“ (Притч. 3:16). Чрез това нашият учител затвори злохулните уста на еретиците.
Когато се появи ереста през времето на иконобореца Теофил, много години светите икони бяха преследвани, унищожавани и непочитани. А при благоверния цар Михаил православните, като свикаха събор, изпратиха Кирила срещу тези еретици и той унищожи като с огън всичката им злоба чрез духовната си сила.

Климент Охридски

150 години от рождението на Херменегилд Шкорпил

През втората половина на 19 век във Високе Мито в семейство Шкорпил се раждат няколко забележителни личности, станали известни не само в родния си град и в Австро-Унгария, но и в Русия и България. Особено място в рода Шкорпил заемат петимата братя, посветили живота си на науката и музейното дело – Вацлав, Владислав, Йозеф, както и известните в България Херменегилд и Карел Шкорпил, считани за основоположници на българската археология. По повод 150-годишнината от рождението на Херменегилд Шкорпил представяме на вниманието на читателите статията на д-р Лудвик Скружни, уредник в градския музей в Челаковице.

ХЕРМЕНЕГИЛД ШКОРПИЛ – ЕДИН ОТ ОСНОВАТЕЛИТЕ НА БЪЛГАРСКАТА АРХЕОЛОГИЯ (8. 2. 1858–25. 6. 1923)

Херменегилд Шкорпил е четвъртият от петте братя музейни деятели на семейство Шкорпил. След като завършва средно образование в Хрудим и реална гимназия в Пардубице, той продължава образованието си в Института по политехника в Прага, а така също учи „Природни науки“ със специализация „Минералогия и ентомология“ в университетите в Прага и Лайпциг.

След края на следването си, по искане на министъра на образованието в Източна Румелия Йоаким Груев, той заминава в Пловдив, за да помогне за изграждането на младото българско средно образование, както и да даде всички свои знания и умения в помощ на младата брат-

ска страна, освободена от турското робство през 1879 г. Веднага след пристигането си в Пловдив Херменегилд Шкорпил започва да събира материали за написването на учебник по география и геоложки карти на Южна България, като същевременно събира хербарий за училищната колекция, прави онтомологична и геологична колекция. Отделя внимание и на археологията, на карстовите явления, както и на всичко, което предизвиква интерес в широкия периметър на местата, където работи като преподавател. Сменя мястото на преподаване, за да опознае по-добре страната, която става неговата втора родина. Два пъти е преподавател в Пловдив (1880–1881 и 1894–1900), след това в Сливен (1881–1886), в София (1886–1894), в Русе (1900–1904) и във Варна (1904–1906). През своята 26-годишна учителска

дейност той преподава история на природознанието, зоология, ботаника, минералогия, география, химия, немски език, антропология, аритметика и чертане. Още през 1881 г. в Сливен издава малката книга „Някои бележки върху пловдивските води. Посвещава се на Комисията по снабдяване на водата в г. Пловдив“, а през 1882 г. в първия годишен отчет на Областната реална гимназия в Сливен за 1881/1882 г. пише книгата „Геологическа карта на Южна България“. Във втория годишник на гимназията през 1883 г. публикува „Едновременно море в околностите на Сливен“. През 1884 г. в Сливен основава дружество и музей. Същата година в България пристига по-малкият брат на Херменегилд – Карел Шкорпил, който работи заедно с него върху написването на учебник по география. Първото издание е под заглавието „География и ста-

тис-
тика на
Княжество
България за долните

и горните класове на гимназиите, въобще и за всички, които искат да се запознаят с Отечеството си“. През 1886 г. Херменегилд Шкорпил заминава за София, където работи заедно с класическия археолог – чеха Вацлав Добруски, по-късно директор на Националния музей в София, при систематичното изграждане на археологическата колекция на музея. През 1888 г. братята Херменегилд и Карел Шкорпилови издават първата книга от поредицата „Паметници из Българско“ със заглавие „Тракия“ (Сакар планина и околността ѝ). През 1895 г. братята Шкорпилови поставят скеле под релефа на мадарския конник, създават документация от фотографии и рисунки на релефа и трите надписа, Херменегилд отпечатва през 1896 г. статията „Първобитните люде в България“, както и студията „Доисторическите паметници Болгарии“ в протоколите на руския сборник „Записки Одесското общества истории и древностей XIX“. На чешки, френски, а впоследствие и на български език, двамата братя публикуват изследвания по спелеология в трактата „Кражски явления (подземни реки, пещери и извори)“. През 1898 г. в споменатата по-горе поредица „Паметници из Българско“ издават работата „Могили“ (Пловдив, 165 стр. със 70 изображения), в която представят информация за повече от 1000 могили на територията на България.

Снимки: Архив на Регионален музей във Високе Мито

По време на дейността си в Русе през 1902 г. основава „Природоизпитателно дружество“ и прави описание на археологическата колекция, като заедно с брат си подава молба за създаването на музей. Тя

е одобрена и на 1 януари 1904 към реалната гимназия „Княз Борис“ е основан археологически музей. През 1904 г. Херменегилд Шкорпил отпътува от Русе за Варна, където заедно с брат си живее на улица, която след 1923 г. до 50-те години на XX в. носи името на Херменегилд Шкорпил (днес „Братя Шкорпил“). През 1906 г. братята Херменегилд и Карел Шкорпилови провеждат изследване на тракийската могила, от която султан Мурад II ръководи победната битка при Варна на 10 ноември 1444 г.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ВАРНЕНКОТО АРХЕОЛОГИЧЕСКО ДРУЖЕСТВО

В края на столетието решават да построят музей във Варна. Министерството на просвещението одобрява молбата на най-видните варненци за създаването на музей в града. Изработват устав и на 12 декември 1901 г. благодарение на тях се създава „Варненско археологическо дружество“, за чийто председател през 1905 г. е избран Херменегилд Шкорпил и този пост той заема до смъртта си през 1923 г. Музеят във Варна има археологически, историко-географски, художествен и етнографски отдел, архив и библиотека. Скоро е създаден и природонаучен отдел, в който систематично се допълват геологическа, ботаническа, ентомологическа, зоологическа и ихтиологическа колекция. Пенсионирият Херменегилд Шкорпил изцяло се посвещава на многостранната дейност на дружеството, на редакционна работа в „Годишен отчет на Варненско архе-

оло-
гическо
дружество“,
публикува, изнася

лекции, изследва и пропагандира. Статиите, писани в повечето случаи от двамата братя, съдържат съобщения за резултатите от археологическите изследвания на римски водопровод, римски бани, изследвания на предисторически сферични постройки на брега на езерото, на варненски могили, на пясъчния насип между Черно море и Варненското езеро.

Те изследват архивите, свързани с похода на полските и унгарските войски с чешките хусити, разположени в Словакия и познати като Искровци, които заедно с румънци, сърби, български доброволци и италианския флот участват в битката при Варна. В музея братята създават отдел, посветен на тази проблематика, и пишат няколко статии, от които най-обширната е „Владислав Варненчик 1444–1923“ (Варна, 1923, с карта).

Херменегилд Шкорпил е избран за кореспондент на Градския музей във Високо Мито (1889), кореспондент на Императорския археологически институт със седалища в Берлин, Рим и Атина, на Австрийския археологически институт във Виена, член на Природонаучното дружество в Петроград, на Руския археологически институт в Константинопол, на Археологическия институт в София. Херменегилд Шкорпил извършва изследване на подвижните Златни пясъци, на интересното природно явление, което е известно в Чехия като Zkamenelý les, а в България – като Побити камъни, на изворите на река Девня, организира изложби, от които значима е изложбата с название „Варна в картини“, към която издава и каталог. Изложбата съдържа

исторически карти, планове, рисунки и литографии, фотографии и акварели на чеха Индржих Кноб, запазени до днес в Музея на националното възрождение във Варна. От археологическите изследвания, в които активно участва Херменегилд Шкорпил, трябва да се спомене изследването на Аладжа манастир и християнските базилики от 4–6 век на Илан тепе и Джанавара тепе над селцето Джанавара, издигащо се над Варненското езеро. Херменегилд Шкорпил е погребан именно до основите на християнска базилика.

БЪЛГАРИЯ И ЧЕХИЯ ПОЧИТАТ ДЕЙНОСТТА НА БРАТЯТА ШКОРПИЛ

Бюстове на основателите на българската археология Херменегилд и Карел Шкорпил красят Археологическия музей във Варна, а техните ликове висят на стената в заседателната зала на същия музей. На дома, в който братята са живели, днес стои паметна плоча с надпис: „Тук живяха и работиха Херменегилд и Карел Шкорпил, основателите на българската археология“. От 28 октомври 1926 г. до 15 март 1939 г. на този адрес е и седалището на чехословашкото консулство, за чийто ръководител Карел Шкорпил е определен от президента Т. Г. Масарик. Поселището Фандакли, в чийто ареал Шкорпил изследват древния Ерит, е преименувано на Шкорпиловци. На всеки десет години Варна чества създадените от братята на археологическото дружество и музей в града, като издава по повод това събитие специален сборник. В родния град Високе

Мито е поставена паметна плоча на мястото на съборената семейна къща, на която пише: „На това място е стоял домът, в който се е родил Карел Шкорпил (1859–1944) и Херменегилд Шкорпил (1858–1923) – основатели на българската археология“. На празничното откриване на паметната плоча на 1 май 1985 г. присъстват Константин Трошев – председател на Дружеството за българо-чехословашко приятелство, кметът на Шкорпиловци Йордан Иванов и журналистката Христина Стоева.

През 1999 г. по повод 140 години от рождението на Карел Шкорпил във Варна, в рамките на „Лятна научна среща Варна '99“, е организирана конференция на тема „Културната интеграция между чехи и българи в европейската традиция“. Представените доклади са публикувани в сборник. През 2001 г. по повод 100 годишнината на Регионалния музей във Варна споменатата институция издава справочника „Варненски музей 1906–2006“ със статии за основаването на музея, за неговите създатели и известни строители, както и за музеите, които възникват от първоначалния музей – Археологическият, Ентографският, Музеят на Възраждането, Музеят на новата история на Варна, Защитената местност „Побити камъни“, Къщата-музей „Георги Велев“ и Реставрационното ателие. През 2006 г., когато във Варна си припомнят стогодишнината

от създаването на музея, а във Високе Мито – 135 години от създаването на музея.

В чешкия град Регионалният музей издава сборник със заглавие „Красив живот живяха, красива работа имаха“, посветен на осемте братя и сестри Шкорпилови с библиография на трудовете на музейните дейци от семейството. В 15 годишник на Източнечешкия исторически сборник (Пардубице 2006, с. 185–237) е писано за Владислав Вацлав Шкорпил, под печат е втори сборник на университета в Пардубице (2007) със статии за професор Херменегилд Шкорпил, а в третия годишник на същия сборник е дадена за печат статия за проф. Карел Шкорпил. Константин Карагеоргиев тази година представи във Варна своя филм за основателите на българската археология „Братя Шкорпилови“, който бе излъчен и по чешката телевизия.

ОСТАНАЛИТЕ БРАТЯ ОТ ФАМИЛИЯТА ШКОРПИЛ

Братята Шкорпил се раждат в семейството на чехите Вацлав Шкорпил старши (1826–1903) и Анна Иречкова (1829–1897) – сестра на културния историк Йозеф Иречек (1825–1888) и леля на Йозеф Константин Иречек (1854–1918). И двамата са родени в град Високе Мито и сключват брак на 8 май 1849 г. в храма „Благовещение“ в Книржов във Високо Мито. Между 1850 и 1871 година в дома им, запазен до 1968 г., когато е бил съборен, на ъгъла на улиците „Апатицка“ (днес „Братя Шкорпилови“) и „Катержинска“ (днес „Св. Чех“) им се раждат тринайсет деца, от които

преживяват осем – седем момчета и едно момиче – Вероника.

ВАЦЛАВ ШКОРПИЛ МЛАДШИ (28. 9. 1851–25. 3. 1924)

Най-големият от оживелите новородени е Вацлав Шкорпил младши. Той поема семейната търговия със стъкла за прозорци, художествени стъklarски изделия, огледала и рамки, но от детска възраст проявява интерес към миналото на града и областта, в която живее. Затова не е изненада, че през 1871 г., когато общинският съветник във Високе Мито, мелничарят Карел Рихтер основава музейна зала в една от стаите на старото кметство, Вацлав заедно

с братята си Владислав и четиринадесетгодишния Йозеф е ревностен събирач на археологически, исторически и други предмети в колекцията на музея. Когато

от 1884 г. за целите на музея започва да се ползва реконструираната кула на Врацлавската градска порта, Вацлав и брат му Йозеф са сред главните инициатори. Той е активен сътрудник на музея, а след смъртта на първия му уредник, учителя Йозеф Шима, заема неговата длъжност (1907–1924). Вацлав Шкорпил е инициатор на откупуването на дома на Зденка Шемберова – дъщеря на професора по чешки език и литература във Виенския университет, за целите на музея. След нейната кончина организира реконструкция на сградата, която и до днес е седалище на музея. На 3 май 1914 г. открива експозиция в нея. Публикува статии върху историята на региона и литературната история.

ВЛАДИСЛАВ ШКОРПИЛ (5. 11. 1853–27. 12. 1918)

Владислав Шкорпил завършва класическа филология в Пражкия университет и Семинара по русистика в Лайпциг, а след завършването на

следването си заминава за Русия, където след положените изпити работи първоначално в основно училище в Ялта, а след това

преподава в гимназия в град Керч. През годините 1901–1918 е уредник на Държавния музей за старини, основан през 1862 г. Извършва систематично спасително археологическо изследване на древното селище Пантикапайон, намиращо се на територията на Керч, като публикува резултатите от изследването си на страниците на периодичните издания. Владислав Шкорпил представя и по-стари археологически предмети, съхранявани в музея, като допълва вещо обстоятелствата по тяхното откриване.

ЙОЗЕФ ШКОРПИЛ (28. 7. 1856–15. 3. 1931)

Третият от братята, Йозеф Шкорпил не постига целите си с висше образование, а благодарение на училището на живота. Той постъпва на работа при строителя Франтишек Схморанз. След обучението работи в проектантско бюро последователно във Виена и Прага, където от 1875 до 1878 г. слуша курсовете на проф. Пецолд във Висшето техническо училище. Чичо му Херменегилд Ирчечек, натоварен от императора да осигури успешното представяне на страните от империята на световното изложение в Париж от 1878 г., определя

Йозеф като асистент на чешкия павилион на изложението. Със задачата си по инсталирането, представянето и демонтирането Йозеф се справя успешно, а в Париж се завързва приятелства с чешки творци като Войтех Хинаис, Вацлав Брожек и Ярослав Чермак, живеещи там. В двореца на княгиня Трубска се запознава с влиятелни личности от руския царски двор и решава да предприеме пътуване до Русия, където се надява да следва архитектура. Следването не се получава, тъй като му липсва матура. Връща се в родината си и постъпва в проектантското бюро на архитектите Султанов и Новиков. Запознава се с галерията и музея на Петроград и Москва, а пет години по-късно се връща в родния си град Високо Мито, където се ангажира с изграждането на музейната експозиция в кулата на Врацлавската порта. През 1886

г. приема предложението да построи – от проекта до експозицията – Художествено-промишления музей в Пилзен. Изработва проекта за сградата, след това изкупува експонати за колекцията от европейски антиквариати и през 1913 г. прави експозицията обществено достъпна. Ръководи музея до 1922 г.

Текст: Лудвик Скружни, превод от чешки: Добромир Григоров, снимки: архив

Д-р Лудвик Скружни е един от най-големите чешки изследователи на историческата и археологическата дейност на известната в България фамилия Шкорпил. Той живее в тихия и красив квартал на Прага „Клановице“ и е сред ревностните пропагандатори в своята страна на всичко българско. Роден на 10 март 1937 г. в Прага.

Завършва археология в университета в Бърно. Работи като археолог в Източночешкия музей в Пардубице, в Средночешкия музей в Ростоки и в Института по етнография на тогавашната Чехословашка академия на науките. Във Високо мито попада на богата сбирка с материали за семейство Шкорпил, която по-късно ще се окаже изключително ценна находка за изследователската му дейност. Етнографията е втората специалност, която го привлича още от университета. През 1989 г. се връща към музейната работа, а от 1992 г. е уредник в градския музей в Челаковице.

Сдружение „Възраждане“ с финансовата подкрепа на Министерството на културата на Чешката република и кметството на Прага организира в рамките на

Дните на българската култура

Коледен концерт

22 декември 2008 г., 19.30 часа
Рудолфинум – Сукова зала

Alšovo náměstí 12, Praha 1
Вход свободен

Българско неделно училище

Малки, по-големи и още по-големи ученици,

Елате да посрещнем заедно Дядо Коледа!

Той ще дойде с пълен кош с подаръци за вас – децата от българската общност в Прага –

на 20 декември в 14 часа

*в Дома на националните малцинства, улица „Воцелова“ 3,
Прага 2*

*За повече информация и за записване се обадете на 777 196 322
или ни пишете на e-mail bulgari@atlas.cz*

брой 5/2008

Издание на българската общност в Чешката република

Издател:

Гражданско сдружение „Възраждане“, Americká 28, 120 00 Praha 2
Контактен адрес: „Vocelova“ 3 120 00 Praha 2

излиза с финансовата подкрепа на Министерството на културата на Чешката република

Регистрационен номер в Министерството на културата на Чехия: E 13282

Директор на изданието:

Мария Захариева

Редактор на броя:

Мария Захариева

Редактор:

Лора Владимировна

Сътрудници:

Румяна Георгиева, Златина Йержабкова, Галина Петрова, Добромир Григоров, Емил Асемиров, Васил Самоковлиев, Румяна Кирилова, Наталия Бояджиева

Дизайн:

„Макс“ студио

Година 7, брой 5/2008

Bulgari

Periodikum bulharské menšiny v České republice
Časopis je vydáván s finanční podporou Ministerstva kultury České republiky

Абонамент

ИНТЕРЕСУВА ЛИ ВИ ЖИВОТЪТ НА БЪЛГАРИТЕ В ЧЕХИЯ, БЪЛГАРИЯ И В ЦЕЛИЯ СВЯТ?

Абонирайте се за списание „Българи“, подкрепете своето българско списание! „Българи“ е едно от най-представителните списание на българската общност.

На страниците на „Българи“ имате уникалната възможност да получавате актуална информация от България, да се срещате с интересни личности и да научите нещо повече за живота на българите в Чехия и по света. Чакаме вашите мнения и предложения за списание „Българи“.

Годишният абонамент за 6 броя е само 180 Кщ.

Пощенските услуги поема сдружение „Възраждане“. Средствата можете да изпратите на сметката на сдружението 1962160309/0800 или по пощата на адрес: o.s. Vazraždane, Vocelova 3, 120 00 Praha 2.

**ОБАДЕТЕ НИ СЕ НА GSM 777 196 322
ИЛИ НИ ПИШЕТЕ НА E-MAIL BALGARI@ ATLAS.CZ**

За контакти:

o.s. Vazraždane
Vocelova 602/3
120 00 Praha 2
Тел.: +420 777 196 322
balgari@atlas.cz
www.balgari.eu

**Посетете интернет страницата
на гражданско сдружение „Възраждане“
и на списание „Българи“ www.balgari.eu**

Rock Café
27. 11. 2008
19.30

Гражданско сдружение „Възраждане“ в сътрудничество
с Прагоконцерт и с финансовата подкрепа на
Министерството на културата на Чешката република и на
кметството на Прага в рамките на
Дните на българската култура представя

Трио Теодосий Спасов – кавал
Пейо Пеев – гадулка
Петър Манолов – китара

Rock Café
Národní 20, 110 00 Praha 1, tel./fax: +420 224 933 947
(předprodej za 200,- v Rock Café v CD bazaru Gung-Ho, 300,- v místě)
www.rockcafe.cz